

INSTYTUT WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

Mikołaj Wild

**Przesłanki zadośćuczynienia pieniężnego za krzywdę związaną
z uszkodzeniem ciała lub uszczerbkiem na zdrowiu
w praktyce sądowej**

Warszawa 2011

Spis treści

I.	Wprowadzenie.....	3
II.	Podstawowe ustalenia w zakresie odpowiedzialności określonej w art. 445 § 1 k.c.	4
1.	Zasada odpowiedzialności i funkcja zadośćuczynienia pieniężnego unormowanego w art. 445 § 1 k.c.	4
2.	Ogólne założenia politycznoprawne - aktualne stosunki majątkowe panujące w społeczeństwie, realność a nie symboliczność kompensacji, zakaz wzbogacenia poszkodowanego	7
3.	Przesłanka „uszkodzenie ciała” oraz „wywołania rozstroju zdrowia”	11
3.1.	Wystąpienie „uszkodzenia ciała” lub „rozstroju zdrowia” jako przesłanka odpowiedzialności oraz jako element krzywdy podlegającej kompensacji	11
3.2.	Cierpienie psychiczne jako element krzywdy podlegającej kompensacji oraz jako przesłanka odpowiedzialności.....	12
4.	Krzywda	13
4.1.	Procentowy rozmiar uszczerbku na zdrowiu.....	13
4.2.	Wpływ zdarzenia na życie poszkodowanego.....	18
4.3.	Cierpienia fizyczne i psychiczne stanowiące skutek zdarzenia.....	18
4.4.	Wiek poszkodowanego a wysokość przyznanego zadośćuczynienia.....	21
4.5.	Naganność i intencjonalność zachowania sprawcy	23
5.	Inne okoliczności sprawy wpływające na wysokość zasądanego zadośćuczynienia.....	25
5.1.	Sytuacja majątkowa sprawcy (podmiotu odpowiedzialnego).....	25
5.2.	Kwoty uzyskiwane w związku z uszkodzeniem ciała	27

6.	Wysokość zadośćuczynienia zasądzana w wybranych sprawach sądowych	28
6.1.	Urazy mózgu.....	28
6.2.	Urazy oczu.....	32
6.3.	Urazy uszu.....	35
6.4.	Urazy twarzy	36
6.5.	Urazy kręgosłupa.....	37
6.6.	Urazy rąk	39
6.7.	Urazy nóg	40
6.8.	Urazy psychiczne (zaburzenia depresyjne, PTSD etc.)	44
6.9.	Urazy wielonarządowe.....	47
6.10.	Drobniejsze uszkodzenia ciała.....	48
7.	Podsumowanie	49

I. Wprowadzenie

Celem opracowania było zbadanie kryteriów, którymi kierują się sądy powszechne przy zasądzaniu zadośćuczynienia pieniężnego na podstawie art. 445 § 1 k.c. Na mocy ww. przepisu, w sytuacji określonej w art. 444 k.c. (tj. w sytuacji, w której skutkiem czynu niedozwolonego jest uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia poszkodowanego) Sąd może przyznać poszkodowanemu zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę. Podobnie jak w przypadku innych przepisów dotyczących zadośćuczynienia pieniężnego za krzywdę przepis art. 445 § 1 k.c. nie wskazuje przesłanek determinujących wysokość przyznanego zadośćuczynienia oraz pozostawia rozstrzygnięcie w tym zakresie orzecznictwu sądowemu.

Analiza publikowanego orzecznictwa nie pozwala jednak, odmiennie niż ma to miejsce w innych porządkach prawnych, na ustalenie obiektywnych kryteriów ustalania zadośćuczynienia. Przede wszystkim wynika to ze znikomej liczby publikowanych orzeczeń sądowych. Nadto, nawet w publikowanych wypowiedziach, w tym w orzecznictwie Sądu Najwyższego, brakuje zazwyczaj szczegółowej analizy stanu faktycznego rozpoznawanych spraw z punktu widzenia art. 445 § 1 k.c. Skrótość wyводу wyklucza zaś ocenę, jaki jest rzeczywisty wpływ poszczególnych okoliczności sprawy na wysokość przyznanego zadośćuczynienia. Niemal niemożliwe staje się również ustalenie, w jakim stopniu przytaczane poglądy doktrynalne rzeczywiście oddziałują na praktykę stosowania art. 445 § 1 k.c.

Niniejsze opracowanie stanowi kontynuację projektu badawczego podjętego w ubiegłym roku. W odróżnieniu od ubiegłorocznego opracowania niniejsza praca odnosi się jednak wyłącznie do zadośćuczynienia pieniężnego za krzywdę wynikającą z uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia. Nawiązując do ubiegłorocznych wyników badań oraz przyjętego układu opracowania w niniejszej pracy rozszerzono katalog analizowanych czynników wpływających na wysokość zadośćuczynienia oraz wybór orzeczeń sądowych.

II. Podstawowe ustalenia w zakresie odpowiedzialności określonej w art. 445 § 1 k.c.

1. Zasada odpowiedzialności i funkcja zadośćuczynienia pieniężnego unormowanego w art. 445 § 1 k.c.

Zgodnie z jednolitym poglądem doktryny i orzecznictwa art. 445 § 1 k.c. nie ustanawia samodzielnej zasady odpowiedzialności. W przypadkach określonych w tym przepisie kompensacji podlega szkoda niemajątkowa wyrządzona przez czyn niedozwolony, niezależnie od zasady odpowiedzialności. W grę wchodzi zatem zarówno odpowiedzialność oparta na zasadzie winy, jak również na zasadzie ryzyka, czy słuszności¹.

Nie budzi wątpliwości, że podstawową funkcją zadośćuczynienia pieniężnego związanego z uszczerbkiem na zdrowiu jest funkcja kompensacyjna. Zadośćuczynienie to zmierza do złagodzenia cierpień fizycznych i psychicznych przez „zwiększenie możliwości poszkodowanego nabywania dóbr i usług według własnego wyboru”². Wydaje się, że na gruncie art. 445 § 1 k.c., odmiennie niż na gruncie art. 448 k.c. zadośćuczynienie pełni wyłącznie funkcje „kompensacyjną” w tradycyjnym rozumieniu tego pojęcia. Funkcja ta zmierza do uśmierzania negatywnych emocji pokrzywdzonego przez umożliwienie mu cieszenia się pewnymi dobrami materialnymi. Przy takim rozumieniu funkcji zadośćuczynienia obojętne staje się, kto i w jakich okolicznościach dokona przysporzenia na rzecz pokrzywdzonego (sprawca, czy jego ubezpieczyciel). Istotą funkcji zadośćuczynienia określonego w art. 445 § 1 k.c. jest bowiem umożliwienie jednostce uśmierzania bólu przez „zwiększoną konsumpcję”.

---

¹ Por. zamiast wielu: A. Cisek [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa, 2008, komentarz do art. 445, teza 5, M. Safjan [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz do art. 1-449*¹¹. Tom I, Warszawa 2008, komentarz do art. 445, teza 6; Należy odnotować, że wśród badanych spraw wyraźnie dominowały zadośćuczynienia przyznawane na zasadzie ryzyka (najczęściej w związku z wypadkami samochodowymi). Wymaga również podkreślenia, że pozwanym był zazwyczaj zakład ubezpieczeń, a nie osoba bezpośrednio odpowiedzialna za wyrządzenie szkody.

² Z. Maślowski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, Tom 2, Warszawa 1972, s. 1105 i n., por. Z. Radwański, Glosa do orzeczenia SN z dnia 19 września 1967 r., I PR 285/67, PIP 1968, z. 405, s. 824.

Zadośćuczynienie określone w art. 445 § 1 k.c. nie pełni zatem funkcji represyjnej ani też funkcji „kompensacyjnej” w tak szerokim ujęciu, jak ma to miejsce w przypadku zadośćuczynienia określonego w art. 448 k.c. Nie chodzi o dostarczenie innych przeżyć zmierzających do zniwelowania odczuwanej krzywdy jak np. satysfakcja płynąca z reakcji porządku prawnego na zdarzenie, z wyrządzenia sprawcy pewnej dolegliwości, czy też z uzyskania poczucia bezpieczeństwa przed kolejnymi naruszeniami ze strony naruszydciela (prewencja szczególna) lub innych potencjalnych naruszydcieli (prewencja ogólna).

Powyższe ustalenia posiadają fundamentalne znaczenie dla ustalania przesłanek warunkujących powstanie oraz treść roszczenia o zadośćuczynienie pieniężne określonych w art. 445 § 1 k.c. W przypadku, w którym majątkowa ochrona dóbr osobistych polega wyłącznie na kompensacji (ujmowanej w „tradycyjny” sposób), okoliczności dotyczące samego sprawcy – takie jak stopień jego winy, motywacje którymi się kierował, status majątkowy – mogą posiadać znaczenie dla pokrzywdzonego tylko o tyle, o ile mogły one wpłynąć na rozmiar krzywdy odczuwanej przez sprawcę. Stopień winy sprawcy wpływa na wysokość zadośćuczynienia jedynie w takim zakresie, w jakim ma on również wpływ na rozmiar doznanej szkody niemajątkowej. Naruszenie umyślne czy nawet celowe może wprawdzie powodować dalej idące negatywne doznania psychiczne niż naruszenie niezawinione lub dotknięte lekkim niedbalstwem³. Trudno jednak przyjmować, że jest tak w każdym przypadku, np. gdy pokrzywdzony nie dowiedział się o tych okolicznościach lub nie mają one dla niego żadnego znaczenia.

Odmierna sytuacja miałaby miejsce, gdyby przypisywać zadośćuczynieniu funkcję represyjną, przyjmując, że środek ten jest nakierowany na wyrządzenie pewnej dolegliwości sprawcy naruszenia. Dolegliwość wyrządzona sprawcy z natury rzeczy musiałaby wiązać się ze stopniem jego zawinienia (nie jest przy tym konieczne, aby sprawca działał umyślnie, gdyż represja może być uzasadniona również w przypadku winy nieumyślnej) oraz motywacjami sprawcy. Wyważenie interesów obu stron wymagałoby wówczas, aby dolegliwość była dostosowana do indywidualnej sytuacji

---

³ J. Jastrzębski, glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 lutego 2005 r., SK 49/03, „Palestra” nr 7-8/2007, s. 316.

zobowiązanego. Stopień dolegliwości wyrządzanej sprawcy powinien też wiązać się z możliwościami majątkowymi sprawcy, zdolnością do poprawy etc. Jednym z elementów, które powinny w takiej sytuacji zostać wzięte pod uwagę jest sytuacja majątkowa sprawcy⁴. Oddziaływanie prewencyjno-wychowawcze zadośćuczynienia będzie zatem tym większe, im większe sumy będą zasądzone przez sąd⁵. Nie byłoby wówczas wreszcie obojętne, kto ponosi finansowy ciężar zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej. Uwolnienie się od odpowiedzialności represyjnej np. w drodze umowy ubezpieczenia należałoby uznać za niedopuszczalne⁶.

Tego rodzaju okoliczności trafnie nie są jednak uwzględniane przy ocenie wysokości zadośćuczynienia za krzywdę. Stanowisko dopuszczające represyjną funkcję zadośćuczynienia z art. 445 § 1 k.c. byłoby tym bardziej wątpliwe, że w zakresie objętym regulacją tego przepisu funkcja represyjna jest z powodzeniem realizowana przez prawo karne. Dość w tym miejscu zauważyć, że w większości analizowanych spraw sprawcy naruszenia byli skazywani wyrokami karnymi. Z tych prawdopodobnie względów w przypadkach, w których pozwanym był bezpośredni sprawca szkody, sądy wyraźnie podkreślały, że zadośćuczynienie zasądzone na podstawie art. 445 § 1 k.c. posiada tylko kompensacyjny charakter i nie powinno być traktowane jako źródło represji.

Przeciwko represyjnej funkcji zadośćuczynienia określonego w art. 445 § 1 k.c. przemawia także uniezależnienie odpowiedzialności, o której mowa w tym przepisie, od przesłanki winy. Odpowiedzialność określona w art. 445 § 1 k.c. może bowiem opierać się nie tylko na zasadzie winy, lecz także na zasadzie ryzyka czy słuszności⁷.

---

⁴ Jak stwierdzono na gruncie art. 448 k.c. w wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 5 listopada 2002 r., I ACa 869/02, suma pieniężna powinna być tak dobrana, aby jej wysokość była majątkowo doniosła dla osoby odpowiedzialnej za naruszenie, stanowiąc znaczący czynnik kalkulacyjny w jego działalności gospodarczej; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 5 listopada 2002 r., I ACa 869/02, „Transformacje Prawa Prywatnego” nr 3/2003, s. 109 i nast.

⁵ A. Śmieja, *Z problematyki odpowiedzialności uregulowanej w art. 448 k.c.* [w:] *Odpowiedzialność cywilna. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Adama Szpunara*, Zakamycze 2004, s. 283.

⁶ Ze względu na to, że taka umowa dążyłaby do celu sprzecznego z ustawą (uniknięcie przez sprawcę doświadczenia koniecznej dolegliwości).

⁷ Tyt. przykładu: pewna część analizowanych spraw dotyczyła właśnie odpowiedzialności na zasadzie ryzyka w związku z ruchem pojazdów mechanicznych (chodzi o przypadki potrącenia pieszych przez pojazdy; odpowiedzialność za krzywdy wynikłe ze zderzeń pojazdów, na mocy art. 436 § 2 k.c. opiera się na zasadach ogólnych).

Nie można także pominąć, że w większości spraw adresatem roszczeń o zadośćuczynienie formułowanych w oparciu o art. 445 § 1 k.c. nie jest sam sprawca lecz ubezpieczyciel zobowiązany do wypłaty żądanych kwot na podstawie umowy ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej. Przyjmowanie funkcji represyjnej zadośćuczynienia pieniężnego musiałoby zakładać nieskuteczność tej represji (ubezpieczyciel nie jest właściwym adresatem roszczenia „represyjnego”) oraz stawiałoby pod znakiem zapytania samą dopuszczalność odpowiedzialności zakładów ubezpieczeń. Przyjęcie funkcji represyjnej zadośćuczynienia pieniężnego określonego w art. 445 § 1 k.c. byłoby zatem w końcowym efekcie niekorzystne dla poszkodowanych.

W związku z powyższym, jedyną funkcją zadośćuczynienia wchodzącą w grę jest funkcja kompensacyjna, polegająca na dążeniu do jak największego uśmierzenia cierpień związanych ze zdarzeniem odszkodowawczym.

2. Ogólne założenia politycznoprawne - aktualne stosunki majątkowe panujące w społeczeństwie, realność a nie symboliczność kompensacji, zakaz wzbogacenia poszkodowanego

Zgodnie z powszechnym poglądem wysokość zadośćuczynienia powinna być utrzymana w rozsądnych granicach, odpowiadających aktualnym warunkom i przeciętnej stopie życiowej społeczeństwa⁸. Wskazuje się również, że przyznane zadośćuczynienie powinno posiadać realny a nie jedynie symboliczny charakter oraz stanowić ekonomicznie odczuwalną wartość, nie będąc jednocześnie źródłem

---

⁸ Por. zamiast wielu: Z. Masłowski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 2., Warszawa 1972, s. 1107, G. Bieniek [w:] *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania. Tom I*, Warszawa 2009, komentarz do art. 445, teza 24, por. także orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 1965 r., I PR 203/65, OSPiKA 1966, poz. 92, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 1962 r., 4 CR 902/61, OSNCP 1963, nr 5, poz. 107; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 1965 r., I PR 203/65, OSPiKA 1966, poz. 92; wyrok Sądu Najwyższego z 22 marca 1978 r., IV CR 79/78, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2006 r., IV CK 384/2005, Lex nr 179739

wzbogacenia⁹. Wskazane elementy wyznaczają, przynajmniej *prima facie*, granice swobody sędziowskiej.

Badając wskazane przesłanki należy jednak zauważyć, że wszystkie wymienione dyrektywy stanowią wyłącznie wyraz pewnych założeń nie tyle interpretacyjnych co polityczno-prawnych. Odwołanie się do przeciętnej stopy życiowej społeczeństwa nie stanowi okoliczności, która mogłaby podlegać dowodzeniu w procesie, gdyż brakuje jakiegokolwiek algorytmu, który pozwoliłby powiązać wysokość konkretnego zadośćuczynienia ze wskaźnikami ekonomicznymi (takimi jak przeciętne wynagrodzenie, koszty utrzymania itp.). To, w jakiej relacji kwota zadośćuczynienia związanego z konkretnym uszczerbkiem na zdrowiu ma pozostawać do wskazanych wskaźników nie stanowi w żadnej mierze wyniku kalkulacji matematycznej¹⁰.

Odwołanie się do przeciętnej stopy życiowej społeczeństwa, w przypadku w którym orzecznictwo dotyczące zadośćuczynienia byłoby szerzej publikowane i powszechnie dostępne, pozwalałoby natomiast na aktualizację kwot zasądzanych wcześniej w innych sprawach sądowych. W sytuacji, w której sprawa rozpoznawana przez sąd była podobna do sprawy rozpoznawanej już wcześniej i zakończonej zasądzeniem zadośćuczynienia w określonej wysokości wysokość należnego zadośćuczynienia mogłaby zostać dostosowana do „przeciętnej stopy życiowej społeczeństwa” w oparciu o wskaźniki ekonomiczne (inflację, wzrost średniej płacy, inne wskaźniki waloryzacyjne etc.) Tego rodzaju uaktualnienie jest przyjmowane w orzecznictwie niektórych porządków prawnych (np. w RFN). Dla jego przyjęcia konieczne byłoby jednak założenie, że sama polityka prawna w zakresie zadośćuczynienia nie uległa zmianie.

Należy również zauważyć, że w chwili obecnej założenia polityki prawnej w zakresie zadośćuczynienia determinują relację wysokości należnych zadośćuczynień do

---

⁹ Por. Z. Masłowski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 2., Warszawa 1972, s. 1107, wyrok SN z dnia 28 września 2001 r., sygn. akt II CKN 427/00, LEX nr 52766 oraz wyrok SN z dnia 09 lutego 2000 r., sygn. akt III CKN 582/98, LEX nr 52776

¹⁰ Dlatego też zbyteczne wydają się rozważania przyjęte w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 2003 r., sygn. IV CKN 213/01 LEX nr 141396, w którym Sąd Najwyższy uznał, że zachodzi „konieczność określenia, której grupy społecznej dochody mają się stać miernikiem wysokości zadośćuczynienia”.

„przeciętnej stopy życiowej społeczeństwa” w sposób praktycznie nieweryfikowalny. Prawodawca, posiadający demokratyczną legitymację do określania założeń polityki państwa, nie posiada żadnego wpływu na wysokość wypłacanych zadośćuczynień. Odwołanie do przeciętnej stopy życiowej społeczeństwa stanowi wprawdzie częsty element uzasadnień sądowych w sprawach o zadośćuczynienie. Trudno jednak dopatrzeć się w rozumowaniu sądów, jakichkolwiek bliższych ustaleń, które mogłyby popierać jego stanowisko, że określona kwota zadośćuczynienia jest „odpowiednia” z punktu widzenia stosunków majątkowych panujących w społeczeństwie.

Niemal puste znaczeniowo i w gruncie rzeczy jedynie intuicyjne są również dwie pozostałe dyrektywy wskazywane przez sądy – realny a nie symboliczny charakter zadośćuczynienia oraz zakaz wzbogacenia poszkodowanego. Przyjęcie realnego charakteru kompensacji wynika z przyjętych założeń konstrukcyjnych, które kompensacji w drodze zadośćuczynienia upatrują nie w symbolicznej reakcji porządku prawnego na doświadczane przez poszkodowanego niedogodności lecz w zapewnieniu poszkodowanemu realnej możliwości złagodzenia doświadczanych cierpień poprzez nabywanie dóbr. Jeżeli mówimy o funkcji kompensacyjnej zadośćuczynienia musimy mieć na względzie specyficzne rozumienie tego pojęcia – jako „paliatywu” usiłującego uśmierzyć za pomocą pieniądza szkodę, której z natury w pieniądzu naprawić się nie da. W chwili obecnej wskazany postulat oznacza więc jedynie tyle, że wysokość zadośćuczynienia nie może być zbyt niska. To jednak, ile dóbr można nabyć w przypadku określonego uszczerbku nie ma związku z przeciętną stopą życia w społeczeństwie, lecz stanowi wyraz pewnych założeń pozaprawnych. Można wyobrazić sobie ubogie społeczeństwa, które przewidują w tym zakresie szerokie obowiązki kompensacyjne (zwłaszcza, gdy obowiązki te ciążyą na podmiotach profesjonalnych), jak również stosunkowo zamożne społeczeństwa kierujące się w tym zakresie znaczną powściągliwością.

Podobnie należy ocenić wskazówkę, zgodnie z którą zadośćuczynienie nie powinno prowadzić do wzbogacenia poszkodowanego. Zakaz wzbogacenia poszkodowanego jest wprawdzie powszechnie przyjmowany na gruncie odpowiedzialności za szkodę majątkową. Jego mechaniczne odniesienie do praktyki ustalania wysokości należnego zadośćuczynienia opiera się jednak na znaczącym skrócie myślowym. Przy precyzyjnym ujęciu danego problemu rzuca się bowiem w oczy, że

z majątkowego punktu widzenia każde zadośćuczynienie prowadzi do „wzbogacenia” poszkodowanego, gdyż z ekonomicznego punktu widzenia stan jego aktywów zwiększa się (szkoda niemajątkowa *ex definitione* nie daje się ująć z obrachunkowego punktu widzenia). W rzeczywistości chodzi zatem o swego rodzaju skrót myślowy – nakazujący unikania sytuacji, w której poszkodowany w wyniku uzyskanego zadośćuczynienia stawiany byłby w sytuacji ogólnie rzecz biorąc korzystniejszej, niż przed doświadczeniem uszczerbku. Nawet jednak tak rozumiany zakaz wzbogacenia traci swoją nośność w przypadku najcięższych uszczerbków na zdrowiu. Trudno bowiem przypuszczać, aby jakakolwiek suma pieniężna pozwoliła uznać za „wzbożonego” np. poszkodowanego, który w wyniku uszczerbku na zdrowiu został dożywotnio przykuty do łóżka, bez jakichkolwiek szans na poprawę i zmuszony do codziennego zmagania się ze znacznym cierpieniem fizycznym. Rzeczywiste pytanie nie polega zatem na pytaniu, od jakiego momentu sytuację poszkodowanego należy uznać *in pleno* za „korzystniejszą”, lecz raczej na pytaniu jakim kosztem podmioty odpowiedzialne powinny być zobowiązane do majątkowego uśmierzenia cierpień doświadczanych przez poszkodowanego.

Z faktu, że powyższe okoliczności stanowią wyraz pewnej polityki prawnej a nie ustalonych okoliczności faktycznych niedopuszczalne wydaje się modyfikowanie wskazanych dyrektyw ze względu na szczególne okoliczności danej sprawy. Niedopuszczalne wydaje się więc obniżanie lub podwyższanie należnego zadośćuczynienia ze względu na majątność poszkodowanego lub też grupy społecznej, do której poszkodowany należy. Nie do pogodzenia z kompensacyjną funkcją zadośćuczynienia byłoby np. obniżenie zadośćuczynienia w związku z faktem, że na gruncie stopy życiowej poszkodowanego (lub grupy społecznej, do której należy) przyznane zadośćuczynienie prowadziło do jego niesłusznego wzbogacenia. Jako trafne należy również uznać stanowisko przyjęte np. w wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku, z dnia 20 października 2007 r., sygn. I ACa 1037/07, gdzie Sąd odmówił podwyższenia wysokości zadośćuczynienia w związku z zamieszkiwaniem przez powódkę w RFN¹¹.

---

¹¹ Na tle ww. sprawy widać wyraźnie, że miejsce zamieszkania poszkodowanego może znacząco wpływać natomiast na rozmiar doznanego krzywdy. W rozpoznawanej sprawie poszkodowana doświadczyła uszkodzenia słuchu, co w sposób szczególny odbiło się na jej pozycji społecznej

3. Przesłanka „uszkodzenie ciała” oraz „wywołania rozstroju zdrowia”

3.1. Wystąpienie „uszkodzenia ciała” lub „rozstroju zdrowia” jako przesłanka odpowiedzialności oraz jako element krzywdy podlegającej kompensacji

Poza zakresem niniejszego opracowania należy pozostawić kwestię, czy przedmiotem odpowiedzialności określonej w art. 445 § 1 k.c. może być każde naruszenie dobra osobistego „zdrowia”, czy też jedynie takie naruszenie, które osiąga pewną intensywność, polegając na wywołaniu rozstroju zdrowia lub uszkodzeniu ciała. W żadnej z analizowanych spraw Sądy nie odmówiły zasądzenia zadośćuczynienia na podstawie art. 445 § 1 k.c. w oparciu o twierdzenie, że naruszenie dóbr osobistych (tj. zdrowia) nie osiągnęło wystarczającej intensywności, aby uznać je za „uszkodzenie ciała” lub „rozstrój zdrowia”.

Należy natomiast zauważyć, że zarówno uszkodzenie ciała, jak również rozstrój zdrowia nie stanowią jedynie przesłanki majątkowej odpowiedzialności za naruszenie dóbr osobistych. Doświadczany przez poszkodowanego uszczerbek na zdrowiu sam w sobie stanowi bowiem krzywdę (szkodę niemajątkową) domagającą się kompensacji. Niezależnie od tego, czy poszkodowany cierpi (fizycznie, psychicznie) z powodu doświadczonego uszczerbku, już sam fakt uszczerbku jest krzywdą uzasadniającą roszczenie o zadośćuczynienie. Inne rozwiązanie, wymagające zaistnienia negatywnych przeżyć psychicznych dla powstania roszczenia o zadośćuczynienie, musiałoby prowadzić do wyłączenia odpowiedzialności majątkowej w przypadkach ciężkich uszczerbków na zdrowiu, gdy poszkodowany całkowicie pozbawiony jest świadomości, a zatem nie może odczuwać cierpienia fizycznego ani psychicznego. Tak samo należałoby oceniać uszczerbki na zdrowiu doświadczane przez osoby, które nie są w stanie zrozumieć traumy, która stała się ich udziałem. Ustalenie uszczerbku na zdrowiu doświadczanego przez pokrzywdzonego posiada zatem podwójne znaczenie dla majątkowej ochrony dóbr

---

w Niemczech oraz na możliwości komunikowania się w obcym dla siebie języku. Uwzględnienie tego rodzaju okoliczności nie ma jednak nic wspólnego z odwołaniem się do przeciętnego poziomu życia przy ustalaniu wysokości należnego zadośćuczynienia.

osobistych. Po pierwsze, jako przesłanka odpowiedzialności, umożliwia ono wyznaczenie krzywd podlegających kompensacji. Po drugie, uszczerbek na zdrowiu sam w sobie stanowi krzywdę domagającą się takiej kompensacji.

3.2. Cierpienie psychiczne jako element krzywdy podlegającej kompensacji oraz jako przesłanka odpowiedzialności

W pewnym sensie „lustrzane” problemy wywołuje kwalifikacja prawna cierpień doświadczanych przez pokrzywdzonego. Zazwyczaj cierpienia psychiczne są analizowane w ramach badania przesłanki krzywdy. Wynika to z następujących przyczyn:

- sama krzywda jest często nietrafnie utożsamiana wyłącznie z cierpieniami natury psychicznej;
- dolegliwości psychiczne mogą wystąpić również w przypadkach, w których brakuje naruszenia dóbr osobistych, a przyczyną tych dolegliwości jest np. nadwrażliwość „poszkodowanego”; w takich sytuacjach z zasady brakuje usprawiedliwienia dla przyznania „poszkodowanemu” zadośćuczynienia pieniężnego;
- brak dolegliwości psychicznych nie przesądza o braku naruszenia dóbr osobistych; brak tych dolegliwości może wynikać z samej istoty podmiotu poszkodowanego (np. z faktu, że jest on osobą prawną), z jego predyspozycji psychicznych (wieku, upośledzenia, charakteru), jak również ze skutków zdarzenia (w sytuacji poszkodowanych pozostających w śpiączce);

Uwzględniając powyższe założenia należy jednak stwierdzić, że błędne byłoby ujmowanie cierpienia psychicznego wyłącznie na płaszczyźnie skutków naruszenia dobra osobistego. Cierpienia psychiczne osiągają bowiem niekiedy taki stopień intensywności, że same w sobie zaczynają stanowić rozstrój zdrowia, spełniając hipotezę art. 445 § 1 k.c. Wydaje się, że dobrą ilustracją tego rodzaju sytuacji jest sprawa zakończona wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 24 czerwca 2008 r., sygn. akt I ACa 451/08. W rozpoznawanej sprawie w wyniku wypadku komunikacyjnego poszkodowane było czworo pasażerów samochodu osobowego. Mąż i ojciec rodziny zginął. Trwały uszczerbek na zdrowiu żony zmarłego został

określony na 60 %, długotrwały uszczerbek na zdrowiu córki – 45 %, długotrwały uszczerbek na zdrowiu syna – 45 %. Istotnym elementem uszczerbku na zdrowiu doświadczanym przez poszkodowanych były jednak nie tyle uszczerbki natury fizycznej, co psychicznej. U kobiety depresyjne zaburzenia reaktywne związane ze zdarzeniem prowadziły do 30 % trwałego uszczerbku na zdrowiu, u dzieci zaś objawiała się tzw. przedłużona reakcja adaptacyjna, skutkując odpowiednio 30 % długotrwałym uszczerbkiem na zdrowiu u dziewczynki oraz 40 % długotrwałym uszczerbkiem na zdrowiu u chłopca. Sąd pierwszej instancji zignorował w swoich rozważaniach wskazany uszczerbek. Jego stanowisko zostało jednak trafnie zakwestionowane przez Sąd Apelacyjny w Krakowie, który wytknął Sądowi pierwszej instancji zignorowanie istotnych uszczerbków na zdrowiu przy obliczaniu wysokości należnego zadośćuczynienia.

4. Krzywda

4.1. Procentowy rozmiar uszczerbku na zdrowiu

Punktem wyjścia do ustalenia rozmiaru krzywdy podlegającej kompensacji jest rozmiar uszczerbku na zdrowiu doświadczany przez poszkodowanego. Najprostszym sposobem jego ustalenia jest wyznaczenie – przy pomocy opinii biegłych – procentowego rozmiaru uszczerbku na zdrowiu. Należy jednak zauważyć, że zgodnie z wiodącym stanowiskiem Sądu Najwyższego procentowo określony uszczerbek jest tylko pomocniczym środkiem pozwalającym ustalić rozmiar „odpowiedniego” zadośćuczynienia¹². Zgodnie z tym stanowiskiem, na rozmiar krzywdy, a w konsekwencji na wysokość zadośćuczynienia składają się cierpienia fizyczne i psychiczne, których rodzaj, natężenie i czas trwania należy każdorazowo określić w okolicznościach konkretnej sprawy.

---

¹² wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 października 2005 r. sygn. akt I PK 47/05, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28.06.2005r., I CK 7/05, Lex nr 153254

Powyższe stanowisko nie było zasadniczo kwestionowane w badanym orzecznictwie. Tytułem przykładu, jak wskazuje Sąd Okręgowy w Krakowie w wyroku z dnia 5 marca 2008 r., I C 1302/06: „*Nie jest prawidłowe stosowanie automatyzmu w ustalaniu wielkości zadośćuczynienia w zależności od stopnia utraty zdrowia. Ze względu na konkretne okoliczności sprawy przy tym samym stopniu kalectwa lub rozstroju zdrowia zakres ujemnych doznań pokrzywdzonego może być zasadniczo różny i zależeć również od takich okoliczności jak np. wiek, rodzaj wykonywanej pracy, szanse na przyszłość*”.

Należy jednak poczynić pewne doprecyzowanie. W praktyce stosowania prawa sądy ograniczają znaczenie procentowego uszczerbku na zdrowiu tylko wówczas, gdy kierowanie się wyłącznie tą okolicznością byłoby niekorzystne z punktu widzenia pokrzywdzonego. W analizie natrafiono tylko na jeden przypadek, w którym Sąd, powołując się na brak bezpośredniego związku między rozmiarem uszczerbku na zdrowiu a wysokością zadośćuczynienia, zasądził zadośćuczynienie w niższej wysokości niż wynikałoby to z rozmiarów uszczerbku. W niektórych z rozpoznawanych spraw przyznawano natomiast wysokie zadośćuczynienie pomimo stosunkowo małego rozmiaru uszczerbku na zdrowiu.

Tytułem przykładu: w sprawie zakończonej wyrokiem Sądu Rejonowego w Wągrowcu z dnia 3 lipca 2008 r., sygn. akt I C 31/08 rozmiar trwałego uszczerbku na zdrowiu był stosunkowo niewielki, wynosząc 23 %. Sąd odwołał się jednak do młodego wieku pokrzywdzonego, utraty przezeń perspektyw życiowych i w oparciu o powyższe okoliczności zasądził od pozwanego kwotę, która razem z świadczeniem wypłaconym wcześniej przez pozwanego wyniosła 32 000 zł, a zatem dość wysoką. Jeszcze wyraźniejsza sytuacja wystąpiła w sprawie zakończonej wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 14 maja 2008 r., sygn. akt I ACa 334/08, w której powódka w związku urazem biodra poniosła 25 % uszczerbek na zdrowiu. Uwzględniając jednak silne dolegliwości bólowe doświadczane przez powódkę, jak również dezorganizację jej życia w wyniku wypadku Sąd Okręgowy w Poznaniu w wyroku z dnia 25 lutego 2008 r., sygn. akt XIV C 373/07 zasądził od pozwanego kwotę, która wraz z świadczeniem wypłaconym przez pozwanego wyniosła aż 85 000 zł. Sąd Apelacyjny w Poznaniu oddalił apelację pozwanego opartą na zarzucie rażącej dysproporcji pomiędzy wysokością zasądzonej kwoty a rozmiarami stwierdzonego

uszczerbku odwołując się wprost do omawianej zasady zrywającej bezpośredni związek między rozmiarem uszczerbku na zdrowiu a wysokością zadośćuczynienia.

Na podstawie dokonanych analiz pogląd o braku bezpośredniej zależności między rozmiarem doświadczonego uszczerbku a wysokością przyznanego zadośćuczynienia należy rozumieć następująco: istnieją sytuacje, w których okoliczności sprawy uzasadniają wypłatę zadośćuczynienia pieniężnego w znacznej wysokości, pomimo relatywnie małego uszczerbku na zdrowiu poszkodowanego. Zasadniczo nie istnieją natomiast okoliczności usprawiedliwiające zasądzenie niskiego zadośćuczynienia w przypadku znacznego uszczerbku na zdrowiu.

Powyższe ustalenia posiadają doniosłe znaczenie dla kryteriów ustalania zadośćuczynienia. Wbrew powszechnemu pogładowi należy stwierdzić, że rozmiar doświadczonego uszczerbku na zdrowiu posiada bezpośredni, w pewnym sensie wręcz automatyczny, wpływ na wysokość przyznanego zadośćuczynienia. Okoliczności sprawy mogą doprowadzić do zwiększenia zadośćuczynienia, które byłoby ustalane w oparciu o rozmiar doświadczonego uszczerbku, nie powinny jednak prowadzić do obniżenia tego zadośćuczynienia. Krzywda wynikająca z samych rozmiarów uszczerbku na zdrowiu stanowi minimalny pułap roszczeń, które mogą być dochodzone przez poszkodowanego. Za przyjęciem powyższej konstatacji przemawiają silne racje dogmatyczne, nakazujące uznać uszczerbek na zdrowiu *per se* za szkodę niemajątkową, niezależnie od innych uszczerbków doświadczonych przez pokrzywdzonego.

W tym zakresie nietrafny wydaje się pogląd wyrażony m.in. przez Sąd Najwyższy, zgodnie z którym przy wyznaczaniu odpowiedniego zadośćuczynienia sąd może posłużyć się procentowym uszczerbkiem na zdrowiu, zadośćuczynienie nie może być natomiast mechanicznie mierzone przy zastosowaniu stwierdzonego procentu uszczerbku na zdrowiu. Wydaje się, że w pewnym zakresie krzywda domagająca się kompensacji wiąże się tylko i wyłącznie z samym faktem uszczerbku oraz domaga się kompensacji niezależnie od innych krzywd doświadczonych przez poszkodowanego związanych z wpływem zdarzenia na życie powoda, fizycznych i psychicznych cierpień zeń wynikających itp.

Uwzględnienie powyższego założenia otwiera nowe perspektywy obiektywizacji wysokości zasądzonych zadośćuczynień. Należy bowiem przyjąć, że procentowy uszczerbek na zdrowiu powinien być oceniany w identyczny sposób w odniesieniu do wszystkich poszkodowanych. Zasada równości nakazuje, aby w ten sam sposób traktować te same uszczerbki, niezależnie od tego, czy doświadczane są przez mężczyznę, czy też przez kobietę, przez osobę młodą czy też przez osobę podeszłą w latach, przez osobę cieszącą się w chwili zdarzenia dobrym zdrowiem czy przez osobę niepełnosprawną. Brak powodów, aby odmiennie traktować tę samą szkodę niemajątkową (np. utratę wzroku), w odniesieniu do którejkolwiek ze wskazanych grup.

Oczywiście ten sam uszczerbek na zdrowiu może prowadzić do innych jeszcze szkód niemajątkowych, które w sposób całkowicie odmienny kształtować się będą w odniesieniu do mężczyzny oraz w odniesieniu do kobiety, w odniesieniu do osoby pracującej fizycznie oraz w odniesieniu do osoby pracującej umysłowo, w odniesieniu do osoby młodej oraz w odniesieniu do osoby podeszłej w latach. Inaczej każda z tych grup przyjmować będzie na przykład oszpeccenie, inaczej konieczność ograniczenia aktywności fizycznej etc. Są to jednak szkody niemajątkowe odrębne od szkody polegającej na samym uszczerbku. Szkody te powinny zostać poddane odrębnej ocenie i stanowić odrębne źródło odpowiedzialności majątkowej.

Odmianą kwestią jest również szczególna podatność pewnych grup poszkodowanych na wystąpienie uszczerbku na zdrowiu. Oczywistym jest, że zdrowotne skutki takiego samego zdarzenia (np. upadku na oblodzonym chodniku) mogą być całkowicie różne dla osoby młodej i wysportowanej, inne natomiast dla osoby podeszłej w latach, dotkniętej dodatkowo osteoporozą. Kwestia ta nie powinna jednak być rozpoznawana w ramach rozmiarów krzywdy lecz na płaszczyźnie związku przyczynowego, w ramach ustalania, czy szkoda niemajątkowa polegająca na danym uszczerbku na zdrowiu stanowi normalne następstwo zdarzenia, z którym ustawa łączy odpowiedzialność.

Reasumując, jeżeli tylko w postępowaniu zostanie ustalone, że w wyniku zdarzenia, z którym ustawa wiąże odpowiedzialność, wystąpił trwały uszczerbek na zdrowiu w wysokości dającej się ująć w procentach, uszczerbek ten należy traktować jako samodzielną szkodę niemajątkową podlegającą kompensacji. Omawiana szkoda

poddaje się wyraźnej obiektywizacji, gdyż w odniesieniu do każdego człowieka ten sam uszczerbek na zdrowiu powinien być określany w jednakowy sposób. Jako błędny, aczkolwiek utrwalony, należy w konsekwencji uznać taki sposób ustalania rozmiarów prawnie relewantnej krzywdy, który ignorowałby rozmiar poniesionego uszczerbku na zdrowiu, koncentrując się jedynie na cierpieniach fizycznych i psychicznych towarzyszących temu uszczerbkowi¹³. Nie kwestionując oczywiście doniosłości tych cierpień, należy jednak wskazać, że ustalona w ten sposób szkoda niemajątkowa abstrahuje od podstawowego elementu krzywdy prawnie relewantnej.

Ustalenie istnienia uszczerbku na zdrowiu posiada zatem dwojakie znaczenie dla roszczenia o zadośćuczynienie pieniężne. Po pierwsze, wystąpienie uszczerbku na zdrowiu stanowi warunek kompensacji krzywd wynikających z tego faktu. Po drugie wystąpienie trwałego uszczerbku na zdrowiu samo w sobie stanowi także szkodę niemajątkową domagającą się kompensacji. Z powyższego wynika, że ustalając należne zadośćuczynienie, należy ustalić:

- czy krzywda, za którą dochodzone jest zadośćuczynienie wynika z „uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia”; w tym zakresie uszczerbek na zdrowiu stanowi „źródło” szkód niemajątkowych podlegających kompensacji; sam uszczerbek nie musi istnieć w momencie wyrokowania; zadośćuczynienie w tym zakresie przysługuje również wówczas, gdy poszkodowany w chwili wyrokowania został już całkowicie wyleczony (na wysokość takiego zadośćuczynienia składają się wówczas krzywdy takie jak pokrzyżowanie planów życiowych w okresie leczenia, dolegliwości bólowe, stres, poczucie osamotnienia towarzyszące leczeniu itp.)
- czy uszczerbek na zdrowiu istnieje jeszcze w chwili wyrokowania; jeżeli odpowiedź na to pytanie jest pozytywna, poszkodowanemu niezależnie od innych okoliczności sprawy przysługuje dodatkowe zadośćuczynienie pieniężne; nie

---

¹³ Sytuacja taka miała miejsce np. w sprawie o sygn. I C 107/07, w której Sąd Okręgowy w Krakowie wydał w dniu 16 kwietnia 2008 r. wyrok w oparciu o opinię biegłego koncentrującą się w zasadzie wyłącznie na trwaniu i intensywności cierpień psychicznych oraz rokowaniom co do poprawy stanu zdrowia powoda a pomijającą w zasadzie kwestię rozmiarów uszczerbku na zdrowiu poniesionego przez powoda.

oznacza to jednocześnie, że poszkodowanemu nie należy się zadośćuczynienie za przejściowy rozstrój zdrowia, ustalany jednak według odmiennych zasad.

4.2. Wpływ zdarzenia na życie poszkodowanego

Samodzielnym uszczerbkiem domagającym się kompensacji jest również destrukcyjny wpływ doświadczonego uszczerbku na życie poszkodowanego. Istnienie tego uszczerbku należy, w mojej ocenie, wyodrębnić od omówionych poniżej cierpień fizycznych i psychicznych związanych z wypadkiem, gdyż o istnieniu wskazanego uszczerbku można mówić również wówczas, gdy poszkodowany nie jest świadomy swojego stanu, np. w wyniku śpiączki, amnezji czy podobnych okoliczności.

Fakt, że poszkodowany w wyniku przymusowej zmiany trybu życia odkryje nowe zainteresowania, pasje czy zajęcia, które wydawać mu się będą wręcz bardziej fascynujące niż wcześniejszy sposób życia również nie powinny mieć wpływu na wysokość zadośćuczynienia związanego ze wskazanymi uszczerbkami.

Ustalając istnienie wskazanego uszczerbku Sąd porównuje tryb życia poszkodowanego przed zdarzeniem rodzącym odpowiedzialność z trybem życia po tym zdarzeniu.

4.3. Cierpienia fizyczne i psychiczne stanowiące skutek zdarzenia

Zadośćuczynienie w związku z krzywdami tego rodzaju wydaje się najmniej kontrowersyjne. W ramach tej kategorii uwzględnienia wymagają zarówno krzywdy związane z samym doświadczeniem uszczerbku na zdrowiu, jak również dolegliwości bólowe i psychiczne towarzyszące np. procesowi rehabilitacji. Krzywdy tego rodzaju wbrew powszechnemu pogładowi nie umykają obiektywizacji.

W wielu przypadkach dolegliwości tego rodzaju są wprost stwierdzane przez biegłego lekarza (traumatologa, psychiatrę) przy określaniu rozmiaru uszczerbku na zdrowiu. W niektórych przypadkach dolegliwości bólowe i psychiczne stanowią wręcz samodzielny typ procentowego uszczerbku na zdrowiu. Dolegliwości psychiczne

mogą również zostać dookreślone przez biegłego psychologa. Wydaje się zatem, że obiektywizacja oceny tych krzywd jest możliwa

Jedyną, aczkolwiek poważną, barierą przy dokonywaniu tego rodzaju ustaleń jest kontradiktoryjność procesu cywilnego. Jeżeli strona nie zwróci się z wnioskiem o powołanie właściwego biegłego, istnieje poważne ryzyko, że wystąpienie wskazanych okoliczności zostanie uznane za niewykazane lub, że za niewykazany zostanie uznany związek przyczynowy między cierpieniami a zdarzeniem. Tego rodzaju sytuacja miała miejsce w sprawie zakończonej prawomocnie wyrokiem Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 11 grudnia 2007 r., sygn. akt II Ca 1870/07. W rozpoznawanej sprawie osiemdziesięcioletnia kobieta doznała otwartego złamania nogi. W wyniku tego zdarzenia powódka doświadczyła silnych dolegliwości bólowych oraz została zmuszona do ograniczenia swoich kontaktów towarzyskich. Wreszcie powódka utraciła zdolność do samodzielnego życia i musiała korzystać z pomocy pracownika socjalnego. Sąd Rejonowy w Poznaniu wyrokiem z dnia 22 maja 2007 r., sygn. I C 674/06 przyjął, że pozwany ponosi odpowiedzialność za krzywdę wiążącą się z intensywnymi cierpieniami fizycznymi i psychicznymi związanymi z samym urazem oraz początkowym etapem rehabilitacji. Sąd uznał jednocześnie za niewykazany związek przyczynowy między zdarzeniem a krzywdą mającą się przejawiać w negatywnych przeżyciach psychicznych towarzyszących „*znoszeniu długotrwałej rehabilitacji*”. Ze względu na wiek powódki sąd uznał za prawdopodobne, że ograniczenie aktywności powódki wynikało z przyczyn naturalnych związanych z upływem czasu. Brak powołania biegłego na wskazaną okoliczność uniemożliwił zatem powiązanie ewidentnych dolegliwości powódki ze zdarzeniem odszkodowawczym.

Należy przy tym podkreślić, że doznane przez poszkodowanego cierpienia fizyczne i psychiczne stanowią samodzielny element krzywdy. Istnieją one również wówczas, gdy poszkodowany zostanie całkowicie wyleczony (doznany uszczerbek na zdrowiu przestanie istnieć). Wbrew poglądom głoszonym w doktrynie, w przypadku zadośćuczynienia nie jest istotne, czy krzywda istnieje jeszcze w dacie wyrokowania, tj. czy poszkodowany wciąż cierpi w wyniku zdarzenia rodzącego

odpowiedzialność¹⁴. Z perspektywy czasu poszkodowany może oceniać swoje doświadczenie cierpienia wręcz jako korzystne. Z faktu jednak, że poszkodowany nie doświadcza już cierpienia nie można wywodzić, że nie należy mu się zadośćuczynienie za cierpienie, którego doznał wcześniej¹⁵. Kompensacją objęte jest bowiem doświadczone cierpienie, a niekoniecznie cierpienie istniejące w dacie zamknięcia rozprawy. W postępowaniu dotyczącym zadośćuczynienia pieniężnego nie znajduje tym samym zastosowania zasada zakazująca objęcia kompensacją szkód nie istniejących w chwili orzekania (zarówno przyszłych, jak również i przeszłych). Sąd może uwzględnić cierpienia, które już nie są odczuwane przez poszkodowanego (wskutek jego wyleczenia), jak również uszczerbki, które następują dopiero w przyszłości. Przyjęcie przeciwnego poglądu musiałoby prowadzić do deprecjacji roszczenia o zadośćuczynienie w oparciu o znaną prawdę, że „czas leczy rany”.

Z tego punktu widzenia należy krytycznie ocenić np. wyrok Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 18 czerwca 2007 r., I C 866/05, który za wystarczające uznał zadośćuczynienie pieniężne w kwocie 1650 PLN związane z tygodniowym pobytem dziecka w szpitalu, doświadczeniem przez niego zabiegu operacyjnego usunięcia śrutu z tłuszczu podgałkowego w oku (poszkodowany został postrzelony w oko z wiatrówki). We wskazanym orzeczeniu Sąd odwołał się do braku trwałych następstw wskazanego zdarzenia dla życia powoda, podczas, gdy okoliczność ta nie powinna determinować wysokości zadośćuczynienia związanego z doświadczonymi przez poszkodowanego cierpieniami i niedogodnościami, trudno zaś uznać, że same cierpienia związane z pobytem dziecka w szpitalu oraz operacją oka zamykały się w tak niskiej kwocie¹⁶.

---

¹⁴ Por. jednak J. Jastrzębski, Kilka uwag o naprawieniu szkody niemajątkowej, „Palestra” nr 3-4/2005.

¹⁵ W tym zakresie przejawia się zresztą wyraźna odrębność roszczenia o zadośćuczynienie od roszczenia odszkodowawczego, gdzie jego wysokość zależy od wysokości szkody obrachunkowej na dzień zamknięcia rozprawy.

¹⁶ *Nota bene* dana uwaga sformułowana była jedynie *obiter dicti*. Sąd oddalił powództwo ze względu na brak przesłanek odpowiedzialności pozwanego w rozpoznawanej sprawie.

4.4. Wiek poszkodowanego a wysokość przyznanego zadośćuczynienia

Istotnym elementem indywidualizującym wysokość należnego zadośćuczynienia jest wiek poszkodowanego.

Przyjmuje się, że intensywność cierpień związanych z kalectwem jest większa u człowieka młodego, skazanego na rezygnację z radości życia, jaką daje zdrowie, możliwość pracy i osobistego rozwoju¹⁷. Wiek powoda jest powoływany zazwyczaj jako okoliczność przemawiająca za zwiększeniem należnego zadośćuczynienia. Można jednak spotkać się z sytuacjami, w których okoliczność dojrzałego wieku powoda wpływa na ograniczenie zadośćuczynienia. Tytułem przykładu w wyroku z dnia 25 lutego 2008 r., sygn. akt XIV C 373/07 Sąd Okręgowy w Poznaniu uznał, że okoliczność, iż powódka w chwili wypadku miała 53 lata wpływa na obniżenie wysokości zadośćuczynienia. Sąd zastrzegł jednocześnie, że nie jest to zmiana znacząca w związku z aktywnym trybem życia prowadzonym przez powódkę, czego kontynuowanie w wyniku wypadku stało się niemożliwe. Sąd stwierdził, iż przed powódką w ujęciu statystycznym jest co najmniej ponad dwadzieścia lat życia, w trakcie których będzie się zmagać z konsekwencjami wypadku.

Należy również podnieść, że wiek poszkodowanego nie wpływa bezpośrednio na wysokość należnego zadośćuczynienia. Jego wpływ na wysokość zadośćuczynienia opiera się przyjęciu pewnych generalnych złożeń (domniemań faktycznych) dotyczących wpływu uszczerbku na zdrowiu na rozmiar krzywdy doświadczanej przez poszkodowanego. Zgodnie z tymi domniemaniami:

- młodość wiąże się zazwyczaj z intensywniejszym przeżywaniem cierpienia związanego z uszczerbku na zdrowiu, podobnie zresztą jak i innych emocji (lęku, przerażenia, złości, bezradności etc.);
- poważny uszczerbek na zdrowiu wywiera zazwyczaj większy wpływ na życie osób młodych, z natury bardziej aktywnych, ruchliwych niż osoby starsze;

---

¹⁷ por. wyrok SN z dnia 10 czerwca 1999 r., II UKN 681/98, OSNP 2000/16/626; wyrok SN z 12 września 2002 r., IV CKN 1266/00, LEX nr 80272.

- w przypadku ciężkich i nieodwracalnych urazów czas dożywotniego cierpienia u osób młodych jest wyraźnie dłuższy niż u osób starszych;

Z drugiej strony nie sposób jednak pominąć, że rokowania u osób młodych są zazwyczaj lepsze niż u osób podeszłych w latach, ani tego, że z zasady osoby młode posiadają większe zdolności adaptacji do nowej sytuacji życiowej, niż osoby starsze. Uwzględnienie wieku poszkodowanego przy ocenie należącego mu zadośćuczynienia nie może zatem następować w sposób automatyczny. Co więcej, należy podkreślić, że uwzględnienie wieku powoda przy określaniu rozmiarów krzywdy prawnie relewantnej opiera się jedynie na swego rodzaju domniemaniu faktycznym. W określonych sytuacjach domniemanie to musi ulec wzruszeniu, jeżeli wiek powoda pozostaje bez wpływu na doświadczaną przez niego krzywdę. Sytuacja taka mogłaby mieć na przykład miejsce, gdy wypadkowi uległa młoda niepełnosprawna osoba nie przejawiająca większej aktywności fizycznej i której dotychczasowy tryb życia nie uległ większym zakłóceniom w wyniku zdarzenia.

Należy również przyjąć, że kierowanie się wskazanymi domniemaniami faktycznymi znajduje rację bytu, gdy domniemania te pojmowane są jako środek do dokonywania ustaleń faktycznych. Sąd nie powinien przy tym zastępować strony postępowania w formułowaniu twierdzeń o faktach, które w drodze domniemań powinny zostać uznane za wykazane. Nietrafne wydaje się także przenoszenie relacji wiek poszkodowanego – wysokość zadośćuczynienia na płaszczyznę oceny prawnej stanu faktycznego ustalonego w postępowaniu. Sam wiek poszkodowanego nie ma bowiem bezpośredniego znaczenia z punktu widzenia zastosowania art. 445 § 1 k.c.

Z tego względu jako chybione należy przyjąć stanowisko Sądu Apelacyjnego w Gdańsku przyjęte w wyroku z dnia 20 października 2007 r., sygn. I ACa 1037/07, gdzie Sąd zarzucił sądowi pierwszej instancji w ramach naruszenia art. 445 § 1 k.c. niewystarczające uwzględnienie wieku poszkodowanej w chwili wypadku. Tymczasem, to powódka powinna sformułować określone twierdzenia faktyczne dotyczące doznawanej przez nią krzywdy w związku z wiekiem kwestionując ustalenia faktyczne dokonane w postępowaniu (naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. lub – w odniesieniu do domniemań faktycznych – art. 231 k.p.c.).

Wydaje się zatem, że wbrew zakorzenionemu przeświadczeniu wiek poszkodowanego nie posiada definitywnego wpływu na ocenę, jaka wysokość zadośćuczynienia będzie „odpowiednia”. Oddziałuje on natomiast na okoliczności wpływające na rozmiar krzywdy, takie jak szczególna podatność na pewne dolegliwości psychiczne, większa długotrwałość cierpień etc. Analizowane orzecznictwo zdaje się prowadzić do podobnych rezultatów. Należy z jednej strony zauważyć na jedno z największych zadośćuczynień w wysokości 400 000 zł – m.in. ze względu na wiek poszkodowanej – zostało przyznane wyrokiem z dnia 21 września 2007 r., sygn. I C 2114/06 przez Sąd Okręgowy w Krakowie 11-letniej dziewczynce. Należy jednak uwzględnić, że rozmiar uszczerbków doświadczonych przez powódkę został ustalony przez biegłych na 240 %. Ten sam Sąd wyrokiem z dnia 29 lutego 2008 r. sygn. akt I C 1536/05 przyznał zaś zadośćuczynienie w wysokości 127 000 zł siedemdziesięcioletniej kobiecie, która w wyniku wypadku doświadczyła uszczerbku na zdrowiu „jedynie” w rozmiarze 77 %, nie wymagając w chwili wyrokowania stałej pomocy osób trzecich.

4.5. Naganność i intencjonalność zachowania sprawcy

W orzecznictwie sądowym i piśmiennictwie prawniczym nie budzi w zasadzie wątpliwości, że naganne, umyślne zachowanie sprawcy wpływa na rozmiar krzywdy. Okoliczność tę wskazuje się zazwyczaj na uzasadnienie poglądu, że uwzględnianie elementów psychologicznych po stronie sprawcy przy ustalaniu wysokości należnego zadośćuczynienia nie przesądza o „represyjnym” charakterze tej instytucji. Rzeczywiście, jeżeli przyjąć tę perspektywę, zadośćuczynienie pieniężne odrywa się od funkcji represyjnej, pozostając skoncentrowane jedynie na złagodzeniu cierpień doznawanych przez poszkodowanego, na których rozmiar wpływa również wina sprawcy.

Powyższe ujęcie prowadzi jednak do wniosku, że okoliczności dotyczące sprawcy mogą zostać uwzględnione jedynie wówczas, jeżeli – po pierwsze – ich istnienie jest wiadome poszkodowanemu oraz – po drugie – okoliczności te rzeczywiście wpłynęły na rozmiar krzywdy odczuwanej przez poszkodowanego. Wedle tego ujęcia np. krzywda ofiary znajdującej się w śpiączce lub cierpiącej na amnezję pozostaje taka

sama niezależnie od tego, czy stan ofiary został spowodowany przez umyślne działanie sprawcy, czy też przez niedołożenie należytej staranności. W takiej sytuacji należałoby zatem, jak się zdaje, odmówić zwiększenia wysokości zadośćuczynienia ze względu na zawiniony charakter działania sprawcy.

Z drugiej strony, należy wskazać, że uwzględnienie stopnia zawinienia sprawcy następuje z perspektywy poszkodowanego. Jeżeli poszczególni poszkodowani są szczególnie podatni na krzywdę wynikającą z naganego zachowania sprawcy, krzywda, która podlega kompensacji w ramach zadośćuczynienia zwiększa się. Dobrym przykładem ilustrującym to ostatnie zagadnienie jest sprawa rozpoznawana przez Sąd Okręgowy we Wrocławiu w wyroku z dnia 25 października 2006 r., sygn. II Ca 906/06, gdzie pozwana najpierw uderzyła w twarz i w rękę małą dziewczynkę, a następnie zaczęła uderzać po głowie i rękach jej matkę, która zainterweniowała w obronie córki. Skutki zdarzenia w odniesieniu do dziewczynki przejawiały się „jedynie” w czerwonych śladach po uderzeniach na rękach i policzku oraz stresem typowym dla takiego zdarzenia. Skutki zdarzenia w stosunku do matki były nieco większe, otarcia naskórka, bóle policzka, sińce itp. Sąd przyznał jednak obu pokrzywdzonym, zgodnie z żądaniem, jednakowe zadośćuczynienie, wskazując, że okolicznością przemawiającą za uwzględnieniem powództwa w stosunku do córki był wiek powódki, stres jaki jej towarzyszył w momencie zajścia *„w świetle nieprzyjemnych dla niej okoliczności zdarzenia - agresji skierowanej przez dorosłego przeciwko dziecku”*. W odniesieniu do matki przyznane zadośćuczynienie zostało uzasadnione „nagłością fizycznego ataku”, oraz brakiem dlań uzasadnienia, stresem związany z zajściem a w dalszej kolejności obrażeniami fizycznymi poniesionymi przez matkę dziecka. Pomimo, że w sprawie chodziło *de facto* o dwa zdarzenia (pозwana najpierw uderzyła dziecko, a następnie rzuciła się na jego matkę), wydaje się, że na przykładzie wskazanej sprawy można sformułować pogląd ogólniejszy, iż ten sam poziom winy sprawcy w różnym stopniu może wpływać na zakres należnego zadośćuczynienia w zależności od wpływu, jaki wywiera on na poszczególnych pokrzywdzonych.

Należy uwzględnić, że negatywna ocena działania sprawcy wpływa zazwyczaj na wysokość przyznanego zadośćuczynienia jedynie w przypadku osiągnięcia pewnego stopnia intensywności. Samo niedołożenie należytej staranności rzadko jest uznawane za okoliczność prawnie relewantną z punktu widzenia krzywdy.

W przypadku kompensacji szkód wynikających z wypadków drogowych, zasadniczo bez wpływu na wysokość zadośćuczynienia (przyznawanego zazwyczaj od zakładu ubezpieczeń) pozostaje okoliczność, że sprawca wypadku został skazany wyrokiem karnym. W jednej z rozpoznawanych spraw Sąd dokonał nawet miarkowania należnego zadośćuczynienia, odwołując się do nieumyślności sprawcy wypadku¹⁸.

5. Inne okoliczności sprawy wpływające na wysokość zasądanego zadośćuczynienia

5.1. Sytuacja majątkowa sprawcy (podmiotu odpowiedzialnego)

Jeżeli zadośćuczynieniu przydawać jedynie funkcję kompensacyjną to okoliczności związane ze sprawcą powinny mieć znaczenie dla wysokości przyznanego zadośćuczynienia o tyle tylko, o ile wpływają na wysokość krzywdy. W odniesieniu do okoliczności związanych z intencjonalnością działania sprawy ustalanie takiego powiązania wydaje się – z zastrzeżeniami omówionymi powyżej – możliwe. W odniesieniu do takich okoliczności, jak sytuacja majątkowa sprawcy wykazanie takiego powiązania jawi się jako niemal niewykonalne, gdyż wymagałoby przyjęcia założenia, że krzywda wyrządzona przez osobę bogatą jest większa niż krzywda wyrządzona przez osobę gorzej sytuowaną.

Nie oznacza to jednak, że sytuacja majątkowa podmiotu odpowiedzialnego nie ma w praktyce znaczenia dla sumy zasądzanych zadośćuczynień. Zgodnie z wykształconą w orzecznictwie anglosaskim zasadą *deep pocket rule* najbardziej opłacalne powinno okazywać się pozywanie podmiotów o największej zdolności płatniczej. Z tego względu w sporach o zadośćuczynienie, w których pozywane są zakłady ubezpieczeniowe zasądzone kwoty powinny być wyższe niż w przypadku pozwów kierowanych przeciwko osobom fizycznym. Przeprowadzona analiza akt sądowych nie wykazała jednak wyraźnych prawidłowości w tym zakresie. Co więcej,

---

¹⁸ por. wyrok Sądu Okręgowego w Gdańsku w z dnia 27 lutego 2007 r., sygn. I C 600/06 w sprawie zakończonej wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia z dnia 20 października 2007 r., sygn. I ACa 1037/07.

prawidłowość taka – nawet jeżeli by istniała, powinna być raczej uwzględniana w ramach socjologicznej analizy instytucji prawnych niż dogmatycznej oceny praktyki stosowania prawa.

Jak stwierdzono powyżej, jeżeli przyjąć, że celem zadośćuczynienia jest kompensacja poniesionego uszczerbku niemajątkowego a nie (jak niekiedy w sporach prasowych) swoista represja względem podmiotu odpowiedzialnego, to sytuacja majątkowa sprawcy nie powinna wpływać na podwyższenie należnego zadośćuczynienia, lecz – co najwyżej – na jego obniżenie, w sytuacji ciężkiego materialnego położenia poszkodowanego. Wydaje się, że podstawą prawną dla takiego działania może być jednak jedynie art. 440 k.c., który dopuszcza zmniejszenie zakresu obowiązku naprawienia szkody, jeżeli ze względu na stan majątkowy poszkodowanego lub osoby odpowiedzialnej za szkodę wymagają takiego ograniczenia zasady współzycia społecznego.

Niedopuszczalne wydaje się obniżanie należnego zadośćuczynienia ze względu na złą sytuację majątkową podmiotu odpowiedzialnego w sytuacjach nieobjętych hipotezą art. 440 k.c. (w szczególności w innych stosunkach niż między osobami fizycznymi lub w sytuacji, w której zasady współzycia nie przemawiają za obniżeniem zadośćuczynienia). Z tej przyczyny jako wadliwy należy ocenić wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 21 marca 2007 r., sygn. I ACa 130/07, w którym Sąd, nie odwołując się zresztą do treści art. 440 k.c., obniżył kwotę zadośćuczynienia zasądzoną przez Sąd pierwszej instancji w związku z poważnym pobiciem powódki stwierdzając, że sytuacja materialna bezrobotnego pozwanego *„jest zła i aktualnie znacznie ogranicza możliwość zaspokojenia wygórowanych roszczeń powódki”*. Do zasady ustanowionej przez art. 440 k.c. trafnie odwołał się natomiast Sąd Okręgowy we Wrocławiu w wyroku z dnia 2 grudnia 2005 r. sygn. akt I C 627/05, gdzie w oparciu o tę właśnie zasadę Sąd dokonał miarkowania należnego zadośćuczynienia. Co ciekawe wyrokujący w sprawie Sąd Apelacyjny we Wrocławiu rozpoznający apelację pozwanego (sprawcy pobicia) trafnie zauważył niedopuszczalność uwzględnienia stanu majątkowego pozwanego przy określaniu obowiązków kompensacyjnych w przypadku umyślnego charakteru czynu skutkującego uszczerbkiem na zdrowiu. Jednocześnie Sąd stwierdził, że zasądzona przez Sąd pierwszej instancji kwota odpowiada uszczerbkom niemajątkowym ponoszonym przez powoda.

Na kanwie powyższej sprawy rzuca się kolejny raz w oczy spostrzeżenie, że wybór czynników rzutujących na „odpowiedniość” zadośćuczynienia przyznawanego przez Sąd następuje w drodze trudnych do weryfikacji rozumowań. Należy wprowadzić uwzględnienie, że w rozpoznawanej sprawie apelację wniósł tylko pozwany, co sprawiło, że nieuwzględnienie jego zarzutu zbyt małego miarkowania zadośćuczynienia w oparciu o art. 440 k.c. i tak prowadzioby do uprawomocnienia się rozstrzygnięcia sądu pierwszej instancji. Uderza jednak łatwość, z jaką sąd stwierdzając (słusznie), że w przypadku szkody wyrządzonej umyślnie art. 440 k.c. w ogóle nie powinien znajdować zastosowania, dokonał „miarkowania” należnego zadośćuczynienia na innej podstawie prawnej, pomimo, że nie było to konieczne dla rozstrzygnięcia sprawy.

W celu uniknięcia posądzenia o arbitralność wydaje się zatem celowe, aby – podobnie jak to ma miejsce np. w przypadku przyczynienia się poszkodowanego – Sąd najpierw ustalał wysokość zadośćuczynienia odpowiedniego do stwierdzonych uszczerbków niematerialnych, a dopiero w dalszej kolejności stwierdzał, w jakim stopniu dokonał miarkowania tak ustalonego zadośćuczynienia ze względu na zasady współżycia społecznego wskazane w art. 440 k.c. Ten sposób procedowania pozwoliłby, poddać skutecznej kontroli nie tylko zastosowanie art. 440 k.c. w konkretnej sprawie, lecz ponadto adekwatność zadośćuczynienia, której Sąd przyjął za punkt wyjścia dla swoich rozważań do stwierdzonych w postępowaniu uszczerbków niemajątkowych.

5.2. Kwoty uzyskiwane w związku z uszkodzeniem ciała

Naturalnym jest, że kwota wypłacona przez podmiot odpowiedzialny pomniejsza roszczenie o zapłatę zadośćuczynienia o wypłaconą kwotę. Wątpliwości budzi natomiast znaczenie zasądzenia nawiazki w postępowaniu karnym.

Wbrew głośzonym niekiedy zapatrywaniom należy przyjąć, że wypłacona nawiazka bezpośrednio wpływa na wysokość należnego zadośćuczynienia, pomniejszając należną kwotę zadośćuczynienia. W analizowanych sprawach brakuje jednak jednolitego stanowiska w zakresie wpływu nawiazki zasądzonej w postępowaniu karnym na rozmiar należnego roszczenia o zadośćuczynienie. W niektórych

sytuacjach sądy ignorowały fakt zasądzenia nawiązki, w innych natomiast odejmowały przyznane kwoty od zadośćuczynienia uznanego przez sąd za „odpowiednie”, jeszcze w innych wskazywały na fakty przyznania poszkodowanemu nawiązki stwierdzając, iż ze względu m.in. na wskazaną okoliczność jako odpowiednią należy uznać kwotę wskazaną w wyroku.

6. Wysokość zadośćuczynienia zasądzana w wybranych sprawach sądowych

We wskazanym rozdziale przedstawione są, w kolejności chronologicznej, przykładowe wyroki sądów powszechnych podzielone według uszczerbków mających podlegać kompensacji.

6.1. Urazy mózgu

6.1.1 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Wrocławiu z dnia 21 marca 2007 r., sygn. I ACa 130/07

Zdarzenie: Pobicie i znieważenie powódki przez pozwanego, sprawca skazany wyrokiem karnym za naruszenie czynności narządu ciała na okres poniżej 7 dni;

Powód: Kobieta, brak danych co do wieku;

Pozwany: Mężczyzna, bezrobotny, nie uzyskujący dochodów ze stosunku pracy ani z innych źródeł;

Skutki zdarzenia: Trzydniowa hospitalizacja, brak zabiegów, w późniejszym okresie napady padaczkowe;

Cierpienia fizyczne i psychiczne: Brak bliższych ustaleń;

Tryb życia po zdarzeniu: jw.;

Rokowania: jw.;

Powódka żądała 45 000 zł tytułem zadośćuczynienia. wyrokiem z dnia z dnia 31 października 2006 r., sygn. I C 639/05 Sąd Okręgowy we Wrocławiu zasądził od pozwanego tytułem zadośćuczynienia kwotę 35 000 zł. Wyrokiem z dnia 21 marca 2007 r., sygn. I ACa 130/07 Sąd Apelacyjny we Wrocławiu obniżył wskazaną kwotę

do **20 000 zł**. Sąd Apelacyjny stwierdził, że „wprawdzie mając na uwadze wyłącznie uszczerbek na zdrowiu powódki, można by uznać, iż kwota taka byłaby zbyt niska, to jednak na uwadze należy mieć także dalsze okoliczności”. Sąd odwołał się do braku znacznych obrażeń bezpośrednio po zdarzeniu, krótki okres hospitalizacji, kwalifikację uszczerbku powódki w postępowaniu karnym oraz fakt braku uzyskiwania przez powoda dochodów ograniczający możliwość „zaspokojenia wygórowanych roszczeń powódki”.

6.1.2 Wyrok Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 21 września 2007 r., sygn. I C 2114/06

Zdarzenie: wypadek drogowy (potrącenie), powódka wybiegła zza autobusu – 20 % przyczynienie się; sprawca (znacznie przekroczył dozwoloną prędkość) skazany wyrokiem karnym, pozwany ubezpieczyciel, wypłacił kwotę 160 000 zł, uwzględniając 20 % przyczynienie się powódki;

Powód: dziewczynka, w chwili zdarzenia: 11 lat, zdrowa, wesoła, bardzo zdolna, uczestnicząca w olimpiadach polonistycznych;

Skutki zdarzenia: ciężkie uszkodzenie mózgu i pnia mózgu, wielomiesięczny stan nieprzytomności, cztero kończynowy niedowład spastyczny oraz stłuczenie płuc; trwałe uszczerbek na zdrowiu w wysokości **240 %**, w tym: porażenia i niedowłady pochodzenia mózgowego uniemożliwiające samodzielne stanie i chodzenie (100 %), ciężkie zaburzenia neurologiczne i psychiczne, uniemożliwiające samodzielną egzystencję (100%), napady padaczki do dwóch razy w miesiącu (30 %), uszkodzenie nerwów w zakresie mięśni wewnętrznych oka (10%). Spastyka, padaczka, ślinotok, oszpecenie (opadnięta powieka, wykrzywienie twarzy w trakcie uśmiechu w związku z wcześniejszym porażeniem nerwu twarzowego), skrócenie lewej nogi;

Cierpienia fizyczne i psychiczne (w chwili wyrokowania): trzy razy w tygodniu bolesna rehabilitacja barku, Bóle karku, kręgosłupa i nogi; zamknięcie w sobie, obojętność na otaczającą rzeczywistość;

Tryb życia po zdarzeniu: kontakt słowny tylko w zakresie podstawowym, spowolnienie i dezorientacja, brak możliwości wykonywania najprostszych czynności, brak możliwości chodzenia, konieczność korzystania z pieluch, częste dławienie się z powodu uszkodzenia przełyku, zaniki pamięci, brak możliwości pisania w związku z prawostronnym niedowładem, brak orientowania się w przedmiotach szkolnych, nierozpoznawanie niektórych osób, brak możliwości nauki (w formie szkolnej ani domowej), trudności z wychodzeniem z domu (łęki i nadmierne rozszerzanie żrenic);

Rokowania: brak jednoznacznych rokowań, konieczność wieloletniej intensywnej rehabilitacji ruchowej i psychicznej; skrzywienie kręgosłupa (w związku z przesunięciem się miednicy) mogące w przyszłości skutkować trudnościami w zajściu w ciążę;

Powódka żądała od ubezpieczyciela kwoty 320 000 zł, wyrokiem z dnia 21 września 2007 r., sygn. I C 2114/06 Sąd Okręgowy w Krakowie zasądził od pozwanego ubezpieczyciela kwotę 160 000 zł. Sąd uznał, że odpowiednią sumą pieniężną jest kwota **400 000 zł**, ze względu na znaczny rozmiar szkód, stopień i długotrwałość cierpień związanych z leczeniem i rehabilitacją, trwałość zdrowotnych i społecznych skutków wypadku (wyłączenie z normalnego życia, uzależnienie od osób trzecich, ograniczenie kontaktów i możliwości samorealizacji jako matki i małżonki, etc.) oraz wiek powódki. Od wskazanej kwoty Sąd odjął sumę 80 000 zł, w związku z 20 % przyczynieniem się poszkodowanej do powstania szkody oraz sumę 160 000 zł wypłaconą wcześniej przez ubezpieczyciela.

6.1.3 Wyrok Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 28 maja 2008 r., sygn. akt I. C 3547/05

Zdarzenie: wypadek samochodowy;

Powód: mężczyzna, w chwili zdarzenia: 24 lata, aktywny, samowystarczalny finansowo, towarzyski, wesoły, pozostający w stałym związku;

Skutki zdarzenia: uraz wielomiejscowy, zatrzymanie akcji serca, poważne uszkodzenia czaszki i mózgu, wstrząs pourazowy, złamanie VII żebra, złamanie kości grochowatej, nadgarstka lewego; w chwili wyrokowania: trwały uszczerbek na zdrowiu wysokości **185 %**, w tym: ze wskazań neurologicznych (85%), ze wskazań psychiatrycznych (70%), ze wskazań ortopedycznych (15%) ze wskazań urologicznych (15 %); niektóre uszczerbki: niedowład spastyczny czterokończynowy; zespół psychoorganiczny, pobudzenie psychoruchowe z elementami agresji, znaczne zaburzenia pamięci i zaburzenia emocjonalne, sprawność intelektualna na poziomie upośledzenia umysłowego, bardzo słaba koordynacja wzrokowo-ruchową, niska zdolność rozumienia sytuacji społecznych;

Cierpienia fizyczne i psychiczne: poważne dolegliwości bólowe ulegające z czasem zmniejszeniu, agresywność, znaczne zaburzenia pamięci i zaburzenia emocjonalne;

Tryb życia po zdarzeniu: początkowo leżenie w łóżku, następnie korzystanie z wózka inwalidzkiego (ok. roku), następnie z kul i balkonika; używanie pielucho-majtek; w chwili wyrokowania: konieczność dożywotniej rehabilitacji (w celu zapobiegania przykurczom mięśni), stałej opieki psychiatrycznej, codziennej rehabilitacji, masaży co 3-4 dni, opieki innych osób (ok. 8 godzin na dobę), utrata kontaktu z rówieśnikami, utrata pracy, konieczność opieki ze strony rodziców (sympatia powoda zginęła w wypadku);

Rokowania: duże prawdopodobieństwo dalszych niekorzystnych zmian, znikome szanse poprawy, całkiem niekorzystne rokowania co do pełnego wyleczenia, tendencje do wznawiania uszczerbków cewki moczowej;

Powód domagał się od ubezpieczyciela kwoty 300 000 zł. Wyrokiem z dnia 28 maja 2008 r., sygn. akt I. C 3547/05 Sąd Okręgowy w Poznaniu zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 300 000 zł tytułem zadośćuczynienia. Łącznie z sumą

wypłaconą wcześniej tytułem zadośćuczynienia przyznane zadośćuczynienie wyniosło zatem **400 000 zł**. Sąd odwołał się do rozmiaru uszczerbku na zdrowiu, młodego wieku powoda, jego dotychczasowego trybu życia, braku samodzielności, prowadzącego w przyszłości do poważnych skutków, gdy rodzice pozwanego nie będą w stanie zapewnić mu już opieki. Sąd uwzględnił również, że w wypadku zginęła sympatia powoda.

6.1.4 Wyrok Sądu Rejonowego w Wągrowcu z dnia 3 lipca 2008 r., I C 31/08

Zdarzenie: wypadek samochodowy (kolizja), pozwany zakład ubezpieczeń wypłacił powodowi kwotę 12 000 zł tytułem zadośćuczynienia;

Powód: mężczyzna, w chwili zdarzenia: 28 lat;

Skutki zdarzenia: wstrząśnienie mózgu, uraz głowy zagrażający życiu (krwiak podtwardówkowy z przemieszczeniem układu komorowego mózgu, usunięty operacyjnie), trwałe uszkodzenie mózgu, złamanie żebra powodujące uszkodzenie płuca skutkujące trudnościami z oddychaniem, w chwili wyrokowania: trwałe uszczerbek na zdrowiu w wysokości: **23 %**, kłopoty z koncentracją;

Cierpienia fizyczne i psychiczne: niska samoocena, objawy depresyjne;

Tryb życia po zdarzeniu: konieczność pobierania leków przeciwdepresyjnych, przeciwpadaczkowych oraz usprawniających krążenie mózgowe; utrata pracy w związku z niepełnosprawnością, objęcie stanowiska w zakładzie pracy chronionej za niższe uposażenie;

Rokowania: Ryzyko ujawnienia się kolejnych następstw wypadku;

Powód domagał się od pozwanego kwoty 20 000 zł. Wyrokiem z dnia 3 lipca 2008 r., I C 31/08 Sąd Rejonowy w Wągrowcu zasądził od pozwanego na rzecz powoda żadaną kwotę, która razem z zadośćuczynieniem wypłaconym już wcześniej przez ubezpieczyciela wyniosła ostatecznie **32 000 zł**. Sąd odwołał się do młodego wieku powoda, utraty perspektyw życiowych w najbardziej produktywnym okresie życia, niepewne oceny co do dalszych następstw wypadku; Sąd wskazał, że procentowo ujęty uszczerbek na zdrowiu jest tylko pomocniczym środkiem pozwalającym ustalić rozmiar odpowiedniego zadośćuczynienia.

6.1.5 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 10 lutego 2009 r., I ACa 23/09

Zdarzenie: Wypadek samochodowy, pozwany Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny (sprawca nie był ubezpieczony) odmówił zapłaty ze względu na przyczynienie się poszkodowanego, który wsiadł do samochodu z pijanym kierowcą;

Powód: pasażer sprawcy, mężczyzna, w chwili zdarzenia: 53 lata, pracujący dorywczo 2-3 razy w tygodniu jako elektryk; cierpiący na przewlekły alkoholizm;

Skutki zdarzenia: uraz czaszkowo-mózgowy (rozległe stłuczenia głowy połączone ze stłuczeniem mózgu, krwawieniem podpajęczynówkowym), złamanie żeber i stłuczenia podudzia prawego; następstwa: zespół psychoorganiczny niedowład kończyn i otępienny; **brak ustaleń** co do rozmiaru trwałego uszczerbku na zdrowiu;

Cierpienia fizyczne i psychiczne: brak ustaleń;

Tryb życia po zdarzeniu: konieczność całodobowej opieki w zakresie najprostszych czynności (utrzymania higieny, przygotowania, spożywania posiłku, załatwiania potrzeb fizjologicznych);

Rokowania: niepomyślne, postępujące zmiany psychoorganiczne oraz zespół otępienny;

Powód dochodził 200 000 zł za doznaną krzywdę. Wyrokiem z dnia 10 października 2008 r., IC 613/06 Sąd Okręgowy w Krakowie zasądził kwotę 50.000 zł. tytułem zadośćuczynienia, powołując się m.in. na przyczynienie się pokrzywdzonego. Na podstawie lektury wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie należy uznać, że zadośćuczynienie zostało obniżone o 50 %. Tym samym, należną kwotę zadośćuczynienia z pominięciem przyczynienia miałyby wynosić **100 000 zł**.

6.2. Urazy oczu

6.2.1 Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 5 maja 2006 r., sygn. I Aca 194/06

Zdarzenie: Uderzenie pięścią w twarz;

Powód: mężczyzna, w chwili zdarzenia 17 lat, stwarzający problemy wychowawcze (brak promocji do II klasy szkoły zawodowej), pozostający w chwili wyrokowania na utrzymaniu rodziców oraz utrzymujący się z prac dorywczych;

Pozwany: mężczyzna, w utrzymujący się chwili wyrokowania z prac dorywczych (zarabiający miesięcznie około 1.000 zł), skazany za uszkodzenie ciała powoda oraz obciążony nawiązką w kwocie 3000 zł;

Skutki zdarzenia: Zabieg operacyjny, 55% trwały uszczerbek na zdrowiu, uszkodzona gałka oczna bez poczucia światła brak szans poprawę, orzeczenie lekkiego stopnia niepełnosprawności;

Cierpienia fizyczne i psychiczne: Po wypadku dolegliwości bólowe trwające około miesiąca, ból głowy w sytuacjach stresowych w okolicy okaleczonego oka;

Tryb życia po zdarzeniu: Uczęszczanie przez trzy miesiące do szkoły zawodowej dla niewidomych, usunięcie z powodów wychowawczych, popełnienie kradzieży, kilkukrotne umieszczenie w Izbie Wytrzeźwień;

Rokowania: brak rokowań co do poprawy;

Powód żądał kwoty 120 000 zł. Sąd Okręgowy we Wrocławiu wyrokiem z dnia 2 grudnia 2005 r., sygn. I C 627/05 uznał jednak, że adekwatnym zadośćuczynieniem dla powoda będzie kwota **55 000 zł** „przy uwzględnieniu art. 440 k.c.”, tj. sytuacji majątkowej powoda i pozwanego. Sąd stwierdził, że zarówno powód, jak i pozwany nie mają majątku i obaj pracują jedynie dorywczo. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w wyroku z dnia 5 maja 2006 r., sygn. I A Ca 194/06 oddalił apelację pozwanego. Sąd uznał, że Sąd I instancji trafnie uznał kwotę 55 000 zł za odpowiednią, uwzględniając zarówno wysokość doznanego uszczerbku, jak i brak wykazania przez powoda, że wypadek uniemożliwił mu zdobycie zawodu, a nadto, że to wskutek wypadku powód zrezygnował z kształcenia i zdobycia zawodu. Wbrew literalnemu uzasadnieniu Sądu pierwszej instancji Sąd Apelacyjny stwierdził, że obowiązek naprawienia szkody niemajątkowej mógłby ulec ograniczeniu w oparciu o art. 440 k.c. lecz w przedmiotowej sprawie jest to niedopuszczalne, gdyż sprzeciwiałyby się temu zasady współżycia społecznego. Miarkowanie obowiązku naprawienia szkody także niemajątkowej z powodu złego stanu majątkowego zobowiązanego nie powinno się bowiem – zdaniem Sądu – stosować się do wyrządzenia szkody na osobie umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa, bo wtedy zasady współżycia społecznego nie wymagają takiego miarkowania, ale przeciwnie - temu się sprzeciwiają.

6.2.2 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 14 sierpnia 2008 r., I ACa 583/08

Zdarzenie: wypadek przy pracy, pozwany ubezpieczyciel odmówił wypłaty odszkodowania;

Powód: mężczyzna, wiek 41 lat, mechanik samochodowy;

Skutki zdarzenia: wielokrotna hospitalizacja, sześciokrotne, bezskuteczne zabiegi operacyjne na gałce ocznej, Uszczerbek na zdrowiu: ciężkie uszkodzenie oka lewego, ślepota, orzeczony lekki stopień niepełnosprawności w stopniu trwałym, pomimo opinii biegłego – brak ustaleń co do procentowego rozmiaru uszczerbku na zdrowiu;

Cierpienia fizyczne i psychiczne: Silny stres i cierpienia fizyczne związane z sześcioma zabiegami operacyjnymi;

Tryb życia po zdarzeniu: Brak możliwości wykonywania dotychczasowego zawodu wymagającego obuocznego widzenia; możliwość wykonywania zbliżonej pracy;

Rokowania: brak rokowań co do odzyskania wzroku, niebezpieczeństwo podwyższonego ciśnienia w drugim oku;

Powód żądał 75 000 zł tytułem zadośćuczynienia. Wyrokiem z dnia 16 kwietnia 2008 r., sygn. I C 107/07, Sąd Okręgowy w Krakowie uznał za odpowiednią wysokość zadośćuczynienia 30 000 zł Sąd Apelacyjny w Krakowie podwyższył zasądzoną kwotę do **60 000 zł** uznając, bez szerszych wywodów, że dopiero wskazana kwota zasługuje na miano „odpowiedniej”.

6.2.3 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 14 października 2008 r., sygn. akt I ACa 790/08

Zdarzenie: Tragiczna bójka kolegów z klasy;

Powód: mężczyzna, 19 lat, samodzielny, towarzyski, radosny, wysportowany, bardzo dbający o wygląd zewnętrzny;

Pozwany: mężczyzna, 19 lat, spokojny, problemy z nawiązywaniem kontaktów; w chwili wyrokowania: zatrudniony w firmie reklamowej, miesięczne wynagrodzenie 1.000 zł, po zdarzeniu korzystający z pomocy psychologa;

Skutki zdarzenia: rana kłuta lewego oczodołu, z przebicciem gałki ocznej, ściany oczodołu i zranieniem lewego płata skroniowego mózgu z następowym krwiakiem śródmózgowym, konieczność usunięcia lewego oka; początkowo – uszczerbek na zdrowiu 100 %, przejściowo: napady padaczkowe, następnie około 60 %, po pół roku stan z chwili wyrokowania, tj. **40 %** trwałego uszczerbku na zdrowiu (utrata gałki ocznej - 38 %, blizna na twarzy - 2 %), problemy z pamięcią i koncentracją;

Cierpienia fizyczne i psychiczne: bardzo duże dolegliwości bólowe; bóle i zawroty głowy oraz utrata równowagi. Silne cierpienia psychiczne: przygnębienie, depresja, unikanie kontaktów, nadwrażliwość i lękliwość;

Tryb życia po zdarzeniu: Konieczność płukania oczodołu kilka razy dziennie, noszenia okularów korekcyjnych do oka prawego; niezdolność do niektórych prac brak stałego zatrudnienia, wykonywanie prac dorywczych;

Rokowania: brak rokowań co do poprawy;

Powód żądał kwoty **75 000 zł**. Sąd Okręgowy w Krakowie wyrokiem z dnia 5 marca 2008 r., I C 1302/06 uznał tę sumę za „odpowiednią”, obniżył jednak zadośćuczynienie do 68 500 zł ze względu na 10% przyczynienie się pokrzywdzonego. Sąd Apelacyjny w Krakowie w wyroku z dnia 14 października 2008 r., sygn. akt I ACa 790/08 sprostował oczywistą omyłkę sądu pierwszej instancji, ustalając wysokość zadośćuczynienia na 67 500 zł oraz oddalił apelacje obu stron.

6.3. Urazy uszu

6.3.1 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku, z dnia 20 października 2007 r., sygn. I ACa 1037/07

Zdarzenie: Wypadek samochodowy (potrącenie), sprawca skazany wyrokiem karnym, pozwany wypłacił powódce tytułem zadośćuczynienia kwotę 53 000 zł;

Powód: kobieta, aktywna zawodowo, w chwili wypadku w wieku 29 lat, mieszkająca na stałe w Niemczech, tam również zatrudniona;

Skutki zdarzenia: stłuczenie głowy, wstrząśnienie mózgu, złamanie piramidy kości skroniowej lewej, perforacja kości bębenkowej ucha oraz trwała utrata słuchu w lewym uchu - 30% trwałe uszczerbek na zdrowiu;

Cierpienia fizyczne i psychiczne: Długotrwałe bolesne leczenie powypadkowe (brak konkretnych ustaleń);

Tryb życia po zdarzeniu: problemy z pamięcią z koncentracją, dolegliwości takie jak zawroty głowy, zaburzenia równowagi, omdlenia, stan wymagający kontroli lekarskiej, brak ukończenia – ze względu na zły stan zdrowia – kursów dokształcających;

Powódka żądała kwoty 55 000 zł tytułem zadośćuczynienia za krzywdę. Sąd Okręgowy w Gdańsku wyrokiem z dnia 27 lutego 2007 r., sygn. I C 600/06 Sąd uznał za zasadne zadośćuczynienie w wysokości 20 000 zł (tj. łącznie z sumą wypłaconą przez ubezpieczyciela 73 000 zł), sąd uzasadnił wysokość zadośćuczynienia dużym bólem i cierpieniem związanym z leczeniem, brakiem usunięcia skutków doznanych obrażeń, wiekiem powódki w chwili wypadku oraz skutkami wypadku (koniecznością rezygnacji z radości życia jaką daje zdrowie, możliwość pracy i osobistego rozwoju), które w wieku powódki stanowią poważną dolegliwość psychiczną, z drugiej strony Sąd uwzględnił dobre prognozy na przyszłość oraz nieumyślność działania sprawcy wypadku. W apelacji powódka podnosiła, że uwzględniając wysokość należnego zadośćuczynienia należy uwzględniać stosunki majątkowe z miejsca zamieszkania powódki (tj. z RFN), jak również okoliczność, że w większości zawodów, które chciałaby wykonywać powódka dobry słuch i poczucie równowagi są konieczne. Sąd Apelacyjny w Gdańsku, zmienił zaskarżony wyrok podwyższając zadośćuczynienie o 27 000 zł, które razem z kwotą wypłaconą już wcześniej przez pozwanego osiągnęło wysokość **100 000** zł. Sąd Apelacyjny uznał, że Sąd pierwszej instancji w niedostatecznym stopniu uwzględnił okoliczność wieku powódki w chwili wypadku, oraz wpływ wypadku na zmniejszenie możliwości rozwoju powódki zarówno osobistego jak i zawodowego, zwłaszcza, jeżeli uwzględnić fakt zamieszkiwania w RFN (Sąd odwołał się do ograniczeń w życiu społecznym w Niemczech w związku z wadą słuchu), jednocześnie Sąd stwierdził, że przyznana kwota nie może być uznana za wygórowaną niezależnie od tego, czy powódka zamieszkiwałaby w RFN czy też w RP.

6.4. Urazy twarzy

6.4.1 Wyrok Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 6 lipca 2006 r., sygn. II Ca 914/06

Zdarzenie: Pobicie (uderzenie pięścią w twarz) na tle konfliktu sąsiedzkiego, sprawca skazany wyrokiem karnym, do chwili zamknięcia rozprawy pozwany (sprawca) nie przeprosił powoda;

Powód: mężczyzna, 57 lat, rolnik;

Pozwany: mężczyzna, 34 lata, pracownik fizyczny, dochód miesięczny: 815 zł netto, na utrzymaniu żona i trójka dzieci;

Skutki zdarzenia: podwójne złamanie żuchwy, konieczność zabiegów operacyjnych w znieczuleniu ogólnym, przez pierwsze dwa miesiące – możliwość odżywiania się wyłącznie pokarmami płynnymi wówczas również; w chwili wyrokowania: uszkodzenie nerwu, widoczna blizna i lekka opuchlizna;

Cierpienia fizyczne i psychiczne: znaczne dolegliwości bólowe, konieczność przyjmowania leków przeciwbólowych (w formie zastrzyków), w czasie leczenia: brakiem możliwości pracy na roli w trakcie żniw;

Tryb życia po zdarzeniu: ból „przy zmianie pogody”, ponadto brak większych zmian;

Powód żądał m.in. 7500 zł tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za krzywdę. Wyrokiem z dnia 28 lutego 2006 r., sygn. I C232/05/2 Sąd Rejonowy w Lesznie uwzględnił w całości dochodzone roszczenie zasądzając od pozwanego kwotę 7500 zł tytułem zadośćuczynienia oraz 314, 30 zł tytułem poniesionej szkody majątkowej. Sąd odwołał się do rozmiarów doświadczonego uszczerbku, intensywności i długotrwałości bólu fizycznego, konieczność przyjmowania leków przeciwbólowych m.in. w formie zastrzyków. Sąd podkreślił również, brak przeproszenia powoda oraz wyrażenia skruchy w związku ze zdarzeniem. Sąd odmówił uwzględnienia rzekomo złego stanu majątkowego sprawcy szkody. Wyrokiem z dnia 6 lipca 2006 r., sygn. II Ca 914/06 Sąd Okręgowy w Poznaniu obniżył o zasądzoną kwotę do **3907 zł**. Sąd Okręgowy stwierdził, że powód przyczynił się w połowie do powstania szkody, a ponadto – że przyznana kwota była kwotą zbyt wygórowaną. Sąd Okręgowy omyłkowo uznał, że całość zasądzonej kwoty dotyczy roszczenia o zadośćuczynienie oraz stwierdził, że otrzymana kwota 3.907 zł „*jest kwotą wyważoną i utrzymaną w rozsądnych granicach*”. Ustalenie, jaką kwotę Sąd uznałby za „odpowiednią”, gdyby przyczynienie się poszkodowanego w 50 % nie miało miejsca, jest jednak dość trudne (z prostego wyliczenia wynika kwota **7814 zł**).

6.4.2 Wyrok Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 31 marca 2008 r., I C 1021/06

Zdarzenie: wypadek samochodowy (kolizja), sprawca skazany wyrokiem karnym, pozwany zakład ubezpieczeń, wypłacił powódce 12 000 zł;

Powód: kobieta, 26 lat, kelnerka, aktywny tryb życia; w chwili wyrokowania: zatrudnienie na pół etatu w tzw. małej gastronomii;

Skutki zdarzenia: stłuczenie głowy, stłuczenie klatki piersiowej, złamania kości udowej lewej w połowie długości (wieloodłamowe złamanie trzonu kości udowej lewej, otwarte I stopnia), rana tłuczona wargi dolnej i liczne rany twarzy, niepowodzenie rehabilitacji („naciągnięcia” kończyny) lewa noga pozostaje krótsza o 3 cm; w chwili wyrokowania **45 %** trwały uszczerbek na zdrowiu, w tym blizny szpecące twarz (30 %), złamanie kości udowej ze skróceniem kończyny (15 %);

Cierpienia fizyczne i psychiczne: przejściowo bardzo duże dolegliwości bólowe, (konieczność podawania leków przeciwbólowych i uspokajających); bóle twarzy, utrudniające przyjmowanie pokarmów. Cierpienia psychiczne związane z oszpecceniem, konieczność zabiegu plastycznego;

Trybu życia po zdarzeniu: brak możliwości noszenia spódnicy, krótkich spodni, butów na obcasie, ze względu na oszpeccenie trudności w uczęszczaniu na basen, brak możliwości dalszego uprawiania sportów;

Rokowania: wysokie prawdopodobieństwo zmian zwyrodnieniowych w stawach biodrowych, jak również kręgosłupa na odcinku lędźwiowym; konieczność dalszych operacji (usunięcie odłamka kostnego z lewej nogi, usunięcie materiału zespalającego kość udową);

Powódka żądała zadośćuczynienia w wysokości 108 000 zł. Wyrokiem z dnia 31 marca 2008 r., I C 1021/06, Sąd Okręgowy w Krakowie uwzględnił żądanie zapłaty zadośćuczynienia, co do kwoty 88 000 zł, co razem z kwotą wypłaconą przez ubezpieczyciela dawało kwotę **100 000 zł**. Sąd odwołał się do wieku poszkodowanej, rozmiarów trwałego uszczerbku na zdrowiu, skrócenia jednej z nóg, szpecących blizn, cierpień towarzyszących leczeniu, oczekiwanych problemów zwyrodnieniowych oraz konieczności rezygnacji z aktywnego trybu życia.

6.5. **Urazy kręgosłupa**

6.5.1 Wyrok Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 7 lutego 2007 r., XII C 1999/05

Zdarzenie: wypadek komunikacyjny (kolizja), sprawca skazany wyrokiem karnym, pozwany zakład ubezpieczeń wypłacił 10 000 zł;

Powód: mężczyzna, brak danych co do wieku i trybu życia;

Skutki zdarzenia: złamanie kości kulszowej i trzonowej, złamanie 3 żeber; ujawnienie się tzw. kręgozmyku;

Cierpienia fizyczne i psychiczne: dolegliwości bólowe związane z kręgozmykiem aż do chwili wyrokowania; terapia polegająca na unieruchomieniu przez miesiąc w pozycji leżącej, następnie – kolejny miesiąc – w pozycji siedzącej (w tym okresie konieczność z pomocy najbliższych);

Tryb życia po zdarzeniu: utrudnienie w wykonywaniu pracy kierowcy (konieczność z korzystania z profilowanego siedzenia);

Powód domagał się kwoty 40 000 zł zadośćuczynienia. Prawomocnym wyrokiem z dnia 7 lutego 2007 r., XII C 1999/05 Sąd Okręgowy w Poznaniu zasądził od pozwanego na rzecz powoda tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za krzywdę kwotę 30 000 zł (co razem z zadośćuczynieniem wypłaconym przez Zakład Ubezpieczeń dawało kwotę **40 000 zł**).

6.5.2 Wyrok Sądu Rejonowego dla Krakowa-Podgórze z dnia 15 października 2008 r., sygn. akt IC 1166/06/P

Zdarzenie: wypadek komunikacyjny, pozwany ubezpieczyciel wypłacił kwotę 5571 zł tytułem zadośćuczynienia;

Powód: kobieta, 34 lata, prowadząca aktywny tryb życia;

Skutki zdarzenia: Bezpośrednio: trudności w oddychaniu, silny ból w klatce piersiowej, brak możliwości samodzielnego opuszczenia samochodu, podczas transportu do szpitala dygotanie; długotrwały uszczerbek na zdrowiu **8%**, w tym stłuczenie kręgosłupa szyjnego (5%) oraz złamanie trzonu mostka bez przemieszczenia (3%); pęknięcia chrząstki w rzepekach (seria zastrzyków do prawego kolana);

Cierpienia fizyczne i psychiczne: silne dolegliwości bólowe bezpośrednio po zdarzeniu utrzymujące się przez okres 6-ciu miesięcy, konieczność przyjmowania leków przeciwbólowych i przeciwzapalnych;

Tryb życia po zdarzeniu: Konieczność rezygnacji z pływania, uprawiania sportów, dźwigania; konieczność korzystania z kołnierza usztywniającego na odcinku szyjnym, konieczność ograniczenia jazdy samochodem, negatywny wpływ na pracę powódki związaną z częstymi podróżami, zalecane sypianie bez poduszki lub na podłodze;

Rokowania: niepomyślne z powodu zmian zwyrodnieniowych kręgosłupa;

Powódka dochodziła 14.070 złotych tytułem zadośćuczynienia. Wyrokiem z dnia 15 października 2008 r., sygn. akt IC 1166/06/P Sąd Rejonowy dla Krakowa-Podgórze uwzględnił w całości (w omawianym zakresie) dochodzone roszczenie. Sąd uznał, że zadośćuczynienie w wysokości nie przekraczającej łącznie **20 000 zł** nie ma charakteru niewspółmiernego. Sąd odwołał się do lokalizacji uszkodzeń, konieczności korzystania z kołnierza, stopnia nasilenia bólu, świadomości wątpliwych

rokowań, oraz do negatywnych przeżyć wiążących się z samym uczestnictwem w wypadku.

6.6. Urazy rąk

6.6.1 Wyrok Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 9 września 2008 r., II Ca 860/08:

Zdarzenie: wypadek samochodowy (potrącenie), sprawca skazany wyrokiem karnym, uiścił orzeczoną nawiazkę 7000 zł, pozwany ubezpieczyciel wypłacił 9000 zł;

Powód: mężczyzna, 70 lat;

Skutki zdarzenia: Trwały uszczerbek na zdrowiu 24 %, w tym: złamanie wyrostka łokciowego kości łokciowej prawej (poważne złamanie, znaczne ograniczenie ruchomości) – 12 %, uraz prawego kciuka (szpecąca blizna, deformacja, deficyt ruchomości) – 4 %, złamanie palca wskazującego prawego (deformacja, ograniczenia ruchomości) – 2 %, blizny okolicy czołowo- ciemieniowej - 2 %, blizna nosa – 1%, złamanie palca serdecznego prawej ręki (niewielkie zmiany trwałe) – 1%;

Cierpienia fizyczne i psychiczne: Znaczny stopień doznanych cierpień psychicznych i fizycznych, niedogodności związane z unieruchomieniem;

Tryb życia po zdarzeniu: utrudnienie w wykonywaniu czynności dnia codziennego, brak powrotu do stanu sprzed wypadku (ból prawej ręki, silne bóle głowy, zapominanie o niektórych faktach, brak samodzielności przy pewnych czynnościach);

Powód zażądał kwoty **19 000 zł**. Sąd Rejonowy dla Krakowa-Śródmieścia w wyroku z dnia 28 listopada 2007r., IC 337/07/S doszedł do przekonania, że żądana kwota jest adekwatna do rozmiaru doznanej przez powoda krzywdy, jednakże Sąd wziął pod uwagę fakt, że powód otrzymał już z tego tytułu zarówno kwotę 9000 zł od strony pozwanej, jak i kwotę 7000 zł tytułem nawiazki, w wyniku powyższego Sąd zasądził kwotę 3000 zł.

6.7. Urazy nóg

6.7.1 Wyrok Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 11 grudnia 2007 r., sygn. akt II Ca 1870/07

Zdarzenie: upadek na nieoświetlonej klatce schodowej, pozwany zakład ubezpieczeń odmówił zapłaty zadośćuczynienia;

Powód: kobieta, 80 lat, mieszkająca samodzielnie, prowadząca bogate życie towarzyskie;

Skutki zdarzenia (ustalone wyłącznie w oparciu o dokumentację medyczną bez oddzielnej opinii biegłego): otwarte złamanie nogi (trójskokowe), zwichnięcie stawu skokowego, założenie gipsu na wysokości kolana;

Cierpienia fizyczne i psychiczne: silne dolegliwości bólowe, konieczność przyjmowania środków przeciwbólowych, przygnębienie związane z rezygnacją z życia towarzyskiego oraz brakiem samodzielności;

Tryb życia po zdarzeniu: ograniczenie kontaktów towarzyskich w związku z trudnościami z poruszaniem się, brakiem samodzielności, konieczność pomocy pracownika socjalnego w wykonywaniu czynności domowych;

Powódka domagała się od pozwanego kwoty 40 000 zł. Sąd Rejonowy w Poznaniu wyrokiem z dnia 22 maja 2007 r., sygn. I C 674/06 zasądził od pozwanego kwotę **15 000 zł**. Sąd wskazał, że zasądzona suma w przybliżeniu odpowiada wysokości rocznych dochodów powódki (w okresie jednego roku powódka odczuwała najcięższe skutki zdarzenia). Sąd przypisał odpowiedzialność pozwanemu za „intensywne cierpienia fizyczne i psychiczne bezpośrednio po zdarzeniu związane z samym urazem, przebytą operacją, trzymiesięcznym unieruchomieniem nogi w opatrunku gipsowym”. Sąd uznał natomiast za niewykazany związek przyczynowy między zdarzeniem a krzywdą polegającą „na znoszeniu długotrwałej rehabilitacji, ograniczeniu możliwości poruszania się, wyłączeniu od wykonywania samodzielnie prac domowych, konieczności korzystania z pomocy pracownika socjalnego, dalszym stanem przygnębienia”. Sąd podkreślił, że „powódka jest osobą w podeszłym wieku, w związku z czym normalnym jest, iż z wiekiem następuje naturalny spadek dynamiki życia”. Wyrokiem z dnia 11 grudnia 2007 r., sygn. II Ca 1870/07 SO w Poznaniu oddalił apelację obu stron.

6.7.2 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 14 maja 2008 r., sygn. akt I ACa 334/08

Zdarzenie: upadek na nieodśnieżonej drodze, pozwany zakład ubezpieczeń wypłacił powódce kwotę 22 000 zł;

Powód: kobieta, 53 lata, niepracująca, sprawna, bardzo aktywna, wykonująca prace domowe, ogrodowe;

Skutki zdarzenia: złamanie kości udowej wraz ze złamaniem krętacza mniejszego, brak możliwości samodzielnego poruszania się przez rok, konieczność wszczęcia protezy stawu biodrowego, trzy poważne operacje chirurgiczne; w dacie wyrokowania (4 lata po wypadku): trwały uszczerbek na zdrowiu w wysokości 25 %, ograniczona ruchomość stawu biodrowego, skrócenie jednej nogi o ok. 2 cm, zanik tkanki mięśniowej;

Cierpienia fizyczne i psychiczne: bardzo poważne dolegliwości bólowe;

Tryb życia po wypadku: niepełnosprawność, konieczność korzystania z gorsetu i kul, unikanie dźwigania, prac wymagających sprawności obu kończyn;

Rokowania: pomyślne;

Powódka domagała się 120 000 zł zadośćuczynienia. Sąd Okręgowy w Poznaniu w wyroku z dnia 25 lutego 2008 r., sygn. akt XIV C 373/07 zasądził na rzecz powódki kwotę 63 000 zł, która razem z wypłaconą wcześniej kwotą 22 000 zł dawała w sumie **85 000 zł**. Sąd wskazał, że wiek powódki wpływa wprawdzie na obniżenie wysokości zadośćuczynienia, jednakże nie w sposób znaczący, ze względu na aktywny tryb życia prowadzony przez powódkę przed wypadkiem, który to tryb życia w wyniku wypadku musiał ulec zmianie. Sąd odwołał się też do długotrwałego braku samodzielności powódki, wielu zabiegów operacyjnych, intensywnych dolegliwości bólowych, oraz zniekształcenia nogi. Wyrokiem z dnia 14 maja 2008 r., sygn. akt I ACa 334/08 Sąd Apelacyjny w Poznaniu oddalił apelację pozwanego.

6.7.3 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 8 lipca 2008 r., I ACa 525/08

Zdarzenie: wypadek drogowy (potrącenie), sprawca skazany wyrokiem karnym, pozwany zakład ubezpieczeń wypłacił 52 000 zł;

Powód: kobieta, 71 lat, brak problemów ze zdrowiem (poza stwierdzoną osteoporozą), energiczna, lubiąca spacerować i podróżować;

Skutki zdarzenia: Trwały uszczerbek na zdrowiu w rozmiarze 77 %, w tym złamanie kości podudzia prawego, opóźnienie gojenia, wytworzenie stawu rzekomego, poważny ubytek skóry podudzia (50%), złamanie kręgosłupa z ograniczeniem ruchomości (15 %), zaburzenia nerwicowe, o charakterze lękowym (7 %), ponadto (w wyniku dodatkowej opinii biegłych) zniekształcenie osi i obrysów nogi, zakłócenia chodu, przewlekły zespół bólowy (w sumie 5 %), podczas hospitalizacji i rehabilitacji konieczność pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych;

Cierpienia fizyczne i psychiczne: Dolegliwości bólowe oraz zaburzenia nerwicowe o charakterze lękowym przyjmujące postać trwałego uszczerbku na zdrowiu, konieczność leczenia przeciwbólowego;

Tryb życia po zdarzeniu: konieczność stałej rehabilitacji oraz leczenia przeciwbólowego i przedwiekowego; brak konieczności stałej opieki i pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych (była ona potrzebna początkowo, podczas hospitalizacji i rehabilitacji);

Powódka domagała się 150 000 zł zadośćuczynienia pieniężnego. Wyrokiem z dnia 29 lutego 2008 r. sygn. akt I C 1536/05 Sąd Okręgowy w Krakowie uwzględnił powództwo w tym zakresie co do kwoty 75 000 zł, co łącznie z kwotą zadośćuczynienia wypłaconego przez ubezpieczyciela wyniosło **127 000 zł**. Sąd Okręgowy odwołał się do rozmiaru trwałego uszczerbku na zdrowiu oraz trybu życia poszkodowanej prowadzonego przed wypadkiem, który w wyniku wypadku musiał ulec poważnym zmianom. Sąd Apelacyjny w Krakowie oddalił apelację powódki, żądającej zwiększenia zasądzonej kwoty. Sąd Apelacyjny podkreślił, że o ile cierpienia powódki w początkowym okresie były znaczne, o tyle w chwili wyrokowania powódka nie wymagała już stałej pomocy osób trzecich, mogła poruszać się samodzielnie, odczuwając jedynie okresowo bóle kostne i stany depresyjne.

6.7.4 Wyrok Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 14 października 2008 r., II Ca 1076/08

Zdarzenie: wypadek samochodowy, pozwany ubezpieczyciel wypłacił 4 500 zł;

Powód: mężczyzna, wiek (br.d.), aktywny tryb życia (jazda na nartach);

Skutki zdarzenia: 11 dni w szpitalu, trwały uszczerbek na zdrowiu określony przez biegłego (blizny na podudziu prawym, niewielka koślawość nogi, bardzo znaczne ograniczenie zgięcia grzbietowego w stawie skokowym prawym) - 10 %;

Cierpienia fizyczne i psychiczne: poważne dolegliwości bólowe, kilka tygodni po wypadku, aktualnie: charakter okresowy;

Tryb życia po zdarzeniu: pomimo prawidłowej rehabilitacji konieczność rezygnacji z dotychczasowego trybu życia, zdolność do pracy;

Rokowania: Brak rokowań co do poprawy w zakresie ruchomości, możliwość zmian zwyrodnieniowych;

Powód domagał się zasądzenia 25 500 PLN, Sąd pierwszej instancji orzekł, że rozmiar krzywdy uzasadnia przyznanie **14 991 zł** (brak danych dającego akurat tę dokładną kwotę). Kwotę zasądzoną zadośćuczynienia pomniejszono o sumę już wypłaconą (4 500,00 zł), stąd tytułem zadośćuczynienia wypłacono kwotę: 10 491 zł. Apelację obu stron oddalono.

6.7.5 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 17 lutego 2009 r., sygn. akt I ACa 43/09

Zdarzenie: wypadek samochodowy, pozwany ubezpieczyciel wypłacił 30 000 zł;

Powód: mężczyzna, lat 27, bardzo aktywny fizycznie;

Skutki zdarzenia: liczne obrażenia głowy, złamanie z przemieszczeniem kości udowej, a w jego wyniku pourazowe zapalenie kości udowej, trwałe uszczerbek na zdrowiu w wysokości ok. 35 %, tym w zakresie urazów ortopedycznych (ograniczenie ruchomości nogi, szpecące blizny na twarzy i udzie) – od 27 do 32 %; w zakresie uszczerbku neurologicznych (nerwica pourazowa: bóle i zawroty głowy, wzmożona męczliwość, zaburzenia snu i koncentracji, szpecące blizny na twarzy i kończynie dolnej) – 6 %;

Cierpienia fizyczne i psychiczne: znaczne dolegliwości bólowe podczas rekonwalescencji; stres związany z unieruchomieniem i uzależnieniem od pomocy innych; nerwica pourazowa przyjmująca postać trwałego uszczerbku na zdrowiu;

Tryb życia po zdarzeniu: brak możliwości kontynuowania aktywności sportowej z równą intensywnością, co przed wypadkiem;

Rokowania: postępujące zmiany zwyrodnieniowe stawu kolanowego, konieczność okresowego leczenia farmakologicznego i fizykalnego, konieczność terapii psychologicznej;

Powód domagał się od pozwanego kwoty 50 000 zł tytułem zadośćuczynienia. Wyrokiem z 24 listopada 2008 r., sygn. akt I C 1904/07 Sąd Okręgowy w Poznaniu zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 30.000 zł tytułem zadośćuczynienia. Wyrokiem z dnia 17 lutego 2009 r., sygn. akt I ACa 43/09 Sąd Apelacyjny w Poznaniu rozszerzył zasądzone zadośćuczynienie o 20 000 zł, co prowadziło do uwzględnienia w całości dochodzonego roszczenia. Tym samym zasądzone roszczenie, wraz ze świadczeniem wypłaconym przez ubezpieczyciela wyniosło **80 000 zł**. Sąd Apelacyjny w Poznaniu odwołał się do młodego wieku powoda w chwili wypadku, braku uprawiania sportu oraz faktu, iż do chwili obecnej nie wszystkie skutki zdarzenia zostały wyleczone. Sąd zaakcentował również istnienie blizn na twarzy oraz okoliczności rekonwalescencji powoda.

6.7.6 Wyrok Sądu Rejonowego Katowice-Zachód z dnia 30 listopada 2009 r., sygn. akt I C 966/08/3

Zdarzenie: wypadek samochodowy, potrącenie powoda, zakład ubezpieczeń wypłacił 20 000 zł;

Powód: mężczyzna, w chwili wypadku 21 lat, sprawny fizycznie wykonujący pracę murarza i tynkarza;

Następstwa zdarzenia: Rana tłuczona podudzia prawego uszkodzenie nerwu strzałkowego prawego, brak możliwości zgięcia grzbietowego stopy i palucha prawego, zaburzenia chodu, zanik mięśni podudzia zaburzenia czucia powierzchownego. 30% trwałego uszczerbku na zdrowiu. Brak efektów rehabilitacji. Dodatkowo uraz głowy z uszkodzeniem powłok czaszki skutkujący 3% trwałym uszczerbkiem na zdrowiu;

10-dniowy pobyt w szpitalu, roczne zabiegi rehabilitacyjne, dwuletnia konsultacja neurologiczna, nie przynoszące żadnych efektów. Brak możliwości jakiegokolwiek poprawy.

Cierpienia fizyczne i psychiczne: brak szczególnych ustaleń;

Tryb życia po zdarzeniu: Niezdolność do wykonywania wyuczonego zawodu, stała dysfunkcja ruchowa stopy (nieprawidłowy, tzw. „brodzący” chód), bez rokowań na poprawę, uzyskiwanie renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy. Nauka w szkole policealnej ze względu na konieczność zmiany zawodu;

Powód domagał się od pozwanego zakładu ubezpieczeń kwoty 30 000 PLN, która razem z wypłaconą już kwotą wynosiła **50 000 zł**. Sąd uwzględnił powództwo w całości odwołując się do stopnia i czasu trwania cierpień fizycznych i psychicznych, długotrwałości leczenia, braku szans na poprawę stanu zdrowia wpływu zdarzenia na tryb życia powoda oraz wysokość trwałego uszczerbku na zdrowiu.

6.8. Urazy psychiczne (zaburzenia depresyjne, PTSD etc.)

6.8.1 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 24 czerwca 2008 r., sygn. akt I ACa 451/08

Zdarzenie: wypadek samochodowy, jedna ofiara śmiertelna (mąż i ojciec), sprawca skazany wyrokiem karnym, pozwany – zakład ubezpieczeń wypłacił zadośćuczynienie w wysokości 31 000 zł (dla poszkodowanej matki), 3 000 (dla poszkodowanej córki), 2000 (dla poszkodowanego syna) oraz dodatkowo za pogorszenie sytuacji życiowej w związku ze śmiercią męża i ojca, dla żony – 35 000 zł, dla córki i syna po 40 000 zł;

I.

Powód: Kobieta, 35 lat, lekarz, dobry stan zdrowia, szczęśliwie zamężna;

Skutki zdarzenia: wstrząśnienie mózgu, złamanie żeber po lewej stronie, złamanie kości prawego przedramienia, otarcia naskórka, łączny trwały uszczerbek na

zdrowiu w wysokości **60 %** w tym: zaburzenia depresyjne reaktywne związane ze zdarzeniem (30 %), złamanie kości promieniowej prawej z opóźnionym zrostem, ograniczeniem ruchu odwracania i nawracania (20 %), blizna szpecąca twarz – zszywana skóra w wysokości łuku brwiowego (10 %);

Cierpienia fizyczne i psychiczne: bolesność stawu skokowego, kręgosłupa i szyi (poprawa w wyniku rehabilitacji), zaburzenia depresyjne w rozmiarze stanowiącym trwałe uszczerbek na zdrowiu; cierpienia psychiczne związane z oszpeceniem;

Tryb życia po zdarzeniu: brak możliwości kontynuowania pracy wymagającej dotychczasowej sprawności (brak dyżurów, brak operacji), zatrudnienie jako konsultant i lekarz w pracowni szpitala nie posiadającego oddziału;

Rokowania: W zakresie zaburzeń depresyjnych, brak możliwości przewidzenia;

Powódka domagała się tytułem zadośćuczynienia 127 000 zł. Wyrokiem z dnia 19 marca 2008 r. sygn. I C 1418/06 Sąd Okręgowy w Krakowie zasądził na rzecz powódki kwotę zadośćuczynienia w wysokości 13 000 zł. Sąd odwołał się do koniecznych ograniczeń w wykonywaniu zawodu, konieczność dalszej rehabilitacji, oraz cierpienia psychiczne związane z uszkodzeniem ciała. Wyrokiem z dnia 24 czerwca 2008 r., sygn. akt I ACa 451/08 Sąd Apelacyjny w Krakowie podwyższył przyznane zadośćuczynienie do kwoty 29 000 zł, co wraz z wypłaconą już sumą dawało kwotę **60 000 zł**. Sąd Apelacyjny wytknął, że Sąd pierwszej instancji pominął istnienie trwałego, 30 % uszczerbku na zdrowiu związanego w postaci zaburzeń depresyjnych związanych ze zdarzeniem. Sąd pominął również trudne do oceny rokowania w tym zakresie. Sąd Apelacyjny wytknął również nieuwzględnienie konsekwencji uszczerbku w dziedzinie życia osobistego i społecznego (brak możliwości pracy w szpitalu, ze względu na stan fizyczny, konieczność podjęcia pracy niespełniającej aspiracji życiowych).

II.

Powód: dziewczynka, 12 lat;

Skutki zdarzenia: łączny długotrwały uszczerbek na zdrowiu 45 %, w tym: przedłużona reakcja adaptacyjna (30%), niestabilność kolana lewego (10 %) oraz ogólne stłuczenia (5 %). Ból, obrzęk lewego kolana oraz ograniczenia jego zgięcia (systematyczna poprawa w wyniku rehabilitacji);

Cierpienia fizyczne i psychiczne: przedłużona reakcja adaptacyjna stanowiąca odrębny uszczerbek na zdrowiu w rozmiarze 30%; systematycznie zmniejszający się ból i obrzęk kolana;

Tryb życia po zdarzeniu: b.d.;

Rokowania: korzystne; ryzyko ujawnienia się dolegliwości psychicznych w trakcie dojrzewania;

Powódka domagała się zadośćuczynienia w wysokości 97 000 zł. Sąd Okręgowy w Krakowie w wyroku z dnia 19 marca 2008 r. sygn. I C 1418/06 uwzględnił powództwo co do kwoty 12 000 zł., co łącznie z wypłaconą kwotą dawało kwotę 15 000 zł. Sąd podkreślił, że powódka doznała 15 % uszczerbku na zdrowiu związanego z ogólnymi potłuczeniami oraz niestabilnością kolana lewego. Sąd uznał również za niewątpliwie, że powódka doznała także cierpienia psychicznego związanego bezpośrednio z uszkodzeniem ciała oraz uczestnictwem w wypadku. Sąd podkreślił, że małoletni powodowie nie doznali trwałych następstw wypadku, lecz jedynie „długotrwały uszczerbek na zdrowiu”. Wyrokiem z dnia 24 czerwca 2008 r., sygn. akt I ACa 451/08 Sąd Apelacyjny w Krakowie podwyższył przyznane zadośćuczynienie do kwoty 42 000 zł, co łącznie z wypłaconą już kwotą dawało kwotę **45 000 zł**. Sąd Apelacyjny wytknął, że powódka, podobnie zresztą jak jej brat (por. niżej) oprócz uwzględnionych poważnych cierpień fizycznych odnieśli również poważne cierpienia psychiczne, skutkujące długotrwałym uszczerbkiem na zdrowiu w postaci przedłużonej reakcji adaptacyjnej, który osiągnął o powódki 30 %.

III.

Powód: Chłopiec, 8 lat ;

Skutki zdarzenia: łączny długotrwały uszczerbek na zdrowiu 45 %, w tym: przedłużona reakcja adaptacyjna (40 %) oraz ogólne stłuczenia (5%);

Cierpienia fizyczne i psychiczne: przedłużona reakcja adaptacyjna stanowiąca samodzielny uszczerbek na zdrowiu w rozmiarze 40%;

Tryb życia po zdarzeniu: b.d.;

Rokowania: trudne do oceny;

Powód żądał zadośćuczynienia w wysokości 88 000 zł. Sąd Okręgowy w Krakowie w wyroku z dnia 19 marca 2008 r. sygn. I C 1418/06 uwzględnił powództwo co do kwoty 3 000 zł, czyli łącznie z kwotą wypłaconą przez ubezpieczyciela 5000 zł. Sąd uznał, że relewantny uszczerbek na zdrowiu powoda wynosi 5 % (w związku z ogólnymi potłuczeniami). Sąd Okręgowy uwzględnił również cierpienia psychiczne związane z bezpośrednim udziałem powoda w wypadku (doświadczeniem przebiegu tego zdarzenia). Sąd podkreślił, że powód nie doznał trwałych następstw wypadku lecz jedynie długotrwały uszczerbek na zdrowiu. Wyrokiem z dnia 24 czerwca 2008 r., sygn. akt I ACa 451/08 podwyższył zadośćuczynienie do kwoty 43 000 zł, czyli łącznie z wypłaconą przez pozwanego kwotą **45 000 zł**. Sąd Apelacyjny wytknął nieuwzględnienie przez Sąd Okręgowy długotrwałego uszczerbku na zdrowiu w postaci reakcji adaptacyjnej, które nie tylko może prowadzić do wielu niekorzystnych zmian w okresie dojrzewania powoda lecz ponadto, ustąpienie tej reakcji jest w chwili obecnej trudne do przewidzenia.

6.9. Urazy wielonarządowe

6.9.1 Wyrok Sądu Rejonowego w Kościanie z dnia 12 marca 2008 r., sygn. I C 178/06

Zdarzenie: wypadek samochodowy, pozwany ubezpieczyciel wypłacił kwotę 70 000 zł tytułem „odszkodowania” (obie strony używały zamiennie pojęć „odszkodowanie” i zadośćuczynienie);

Powód: mężczyzna, 42 lata, aktywny przedsiębiorca, utrzymujący pięcioosobową rodzinę;

Skutki zdarzenia: wstrząs krwotoczny, konieczność wielu zabiegów operacyjnych, w chwili wyrokowania: trwałe uszczerbek na zdrowiu 98%, w tym: krwiak jamy opłucnowej (30%), zaawansowane zmiany zwyrodnieniowe lewego stawu biodrowego (25%), pourazowe pęknięcie śledziony (15 %), złamanie 4 żeber, stłuczenie płuca, złamanie kości łonowej i kulszowej (5%), zmiany zwyrodnieniowe kręgosłupa z przewlekłym zespołem bólowym (5%), choroba wrzodowa dwunastnicy (5%), kamica pęcherza moczowego (5%), pourazowy zespół nerwicowy (8%). konieczność założenia endoprotezy biodra;

Tryb życia po zdarzeniu: stała opieka ortopedyczna, pulmonologiczna, brak możliwości wykonywania pracy fizycznej, uprawiania sportów oraz przebywania dłużej w jednej pozycji, problemy z nadwagą, obniżona sprawność umysłowa;

Cierpienia fizyczne i psychiczne: przewlekły zespół bólowy oraz pourazowy zespół nerwicowy stanowiące samodzielne uszczerbki na zdrowiu w wysokości 13 %, silne bóle kręgosłupa bioder i nóg przy chodzeniu;

Rokowania: brak rokowań co do istotnej poprawy stanu zdrowia;

Powód dochodził od pozwanego kwoty 68 000 zł tytułem zadośćuczynienia. Prawomocnym wyrokiem z dnia 12 marca 2008 r., sygn. I C 178/06 Sąd Rejonowy w Kościanie zasądził od powoda na rzecz pozwanego żadaną kwotę, która razem z kwotą przyznaną wcześniej przez ubezpieczyciela wyniosła **138 000 zł**. Sąd odwołał się w uzasadnieniu do rozmiarów uszkodzenia ciała oraz rozstroju zdrowia, jak również do braku realnych szans na powrót do dawnego trybu życia (czynnego uprawiania sportu, realizowania się w życiu rodzinnym, działalności gospodarczej).

6.9.2 Wyrok Sądu Okręgowego w Wrocławiu z dnia 25 marca 2008 r., sygn. I C 908/07

Zdarzenie: wypadek samochodowy, sprawca skazany wyrokiem karnym, pozwany zakład ubezpieczeń po blisko dwóch latach od wypadku wypłacił powodowi na jego wniosek bezsporną kwotę 15 000 zł;

Powód: mężczyzna, w chwili wypadku 74 lata, nie cierpiący na żadne schorzenia, zmarł w toku procesu;

Skutki zdarzenia: Kilkumiesięczna hospitalizacja, ciężki uraz czaszkowo – mózgowy z krwiakiem podtwardówkowym i śródmózgowym, leczenie operacyjne, głęboki niedowład połowy ciała, encefalopatia, złamanie obustronne żeber; złamanie prawego obojczyka; bustronne złamanie żeber, złamanie prawego obojczyka, niewydolność kężeniowo-oddechowa, niedowład prawostronny, ciężkie urazy czaskowo-mózgowe, wielotygodniowa śpiączka, długotrwały brak własnego oddechu, wypis ze szpitala w stanie śpiączki do hospicjum, tam powrót świadomości, rehabilitacja ruchowa bierna, **115 %** uszczerbek na zdrowiu;

Cierpienia fizyczne i psychiczne: bóle pleców, nóg, ręki i głowy, dotkliwy ból związany z masażami rehabilitacyjnymi, bezsenność;

Tryb życia po zdarzeniu: niezdolność do samodzielnej egzystencji, konieczność specjalistycznej diety, karmienia, konieczność stałej pielęgnacji;

Rokowania: powód zmarł w toku procesu;

Powód w pozwie domagał się zadośćuczynienia w wysokości 135 000 zł. Sąd Okręgowy we Wrocławiu uznał, że powodowi należało się zadośćuczynienie w kwocie **150 000 zł**, co z uwzględnieniem kwoty wypłaconej już przez ubezpieczyciela prowadziło do uwzględnienia powództwa w całości, Sąd odwołał się do cierpień związanych z samym wypadkiem jak również do dolegliwości bólowych powstałych w jego następstwie oraz w toku długotrwałego leczenia.

6.10. Drobniejsze uszkodzenia ciała

6.10.1 Wyrok Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 25 października 2006 r., sygn. II Ca 906/06

Zdarzenie: Konflikt sąsiedzki, w trakcie którego pozwana najpierw uderzyła w twarz małoletnią powódkę I a następnie, po przybyciu na miejsce zdarzenia jej matki powódki II, zaczęła przybyłą uderzać po głowie i rękach;

Powódki: brak bliższych danych niż ww;

Skutki zdarzenia:

Powódka I: Czerwone ślady po uderzeniach na rękach i policzku, stres, płacz;

Powódka II: Otarcie naskórka małżowiny usznej, bolesność uciskowa prawego policzka, sińce i otarcia naskórka na rękach;

Powódki domagały się po **1250 zł** tytułem zadośćuczynienia wraz z odsetkami ustawowymi. Sąd Rejonowy dla Wrocławia- Fabrycznej wyrokiem z dnia 11 kwietnia 2006 r., sygn. I C 749/04 uwzględnił powództwo w tym zakresie. Sąd Okręgowy we Wrocławiu oddalił apelację pozwanej. Sąd II instancji uzupełnił, nie zawarte wprost w uzasadnieniu Sądu Rejonowego, okoliczności przemawiające za uwzględnieniem powództwa, tj. wiek powódki i stres, jaki jej towarzyszył w momencie zajścia oraz po nim, „w świetle nieprzyjemnych dla niej okoliczności zdarzenia - agresji skierowanej przez dorosłego przeciwko dziecku”, „nagłość fizycznego ataku”, jego „nieuzasadnienie” stres związany z zajściem oraz skutki zdarzenia (obrażenia fizyczne).

6.10.2 Wyrok Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 18 czerwca 2007 r., I C 866/05

Zdarzenie: postrzelenie powoda w trakcie zabawy przez syna pozwanych z wiatróvky, brak przesłanek odpowiedzialności deliktowej pozwanych;

Skutki zdarzenia: tygodniowy pobyt w szpitalu, zabieg operacyjny usunięcia śrutu z tłuszczu podgałkowego, brak uszkodzenia gałki ocznej, blizna powieki dolnej oka lewego oraz stan po usunięciu ciała obcego oczodołu lewego, zaburzenia emocjonalne (lękowe) pourazowe o niewielkim nasileniu objawów;

Powód żądał 100 000 zł. Wcześniej powód otrzymał świadczenie z tytułu następstw nieszczęśliwych wypadków w wysokości **1650 zł**. Sąd oddalił powództwo pomimo, że pozwani uznali roszczenie co do kwoty 1500 zł. Stwierdzając brak przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej Sąd stwierdził jednocześnie, że powództwo zasługiwałoby na oddalenie również w sytuacji, w której przesłanki zostałyby spełnione, w ocenie Sądu bowiem przyznana przez ubezpieczyciela kwota 1650 zł w pełni rekompensuje doznaną krzywdę.

7. Podsumowanie

Na podstawie przeprowadzonej analizy można sformułować następujące tezy:

- wbrew oczekiwaniom nie zauważono wyraźnych rozbieżności orzecznictwa sądowego; wydaje się, że z racji powszechności wskazanych powództw sądy w pewnym przynajmniej zakresie dysponują materiałem porównawczym

ułatwiający określenie kwoty „odpowiedniego” zadośćuczynienia; w samych orzeczeniach sądy z zasady nie odwołują się natomiast do orzecznictwa innych sądów powszechnych lecz co najwyżej do orzecznictwa Sądu Najwyższego, powtarzając ogólne wywody dotyczące czynników wpływających na wysokość „odpowiedniego” zadośćuczynienia;

- strony postępowania również nie powołują się zazwyczaj na orzecznictwo innych sądów powszechnych wydawane w podobnych sprawach; istniejącą praktyką pozwanych zakładów ubezpieczeń jest natomiast stwierdzenie, że żądane zadośćuczynienie pozostaje rażąco wygórowane w stosunku do zadośćuczynień zasądzonych w sprawach podobnych (bez wskazywania konkretnych wypowiedzi orzecznictwa na uzasadnienie tego poglądu);
- istnieje wyraźna tendencja do zaniżania wysokości zadośćuczynień przez zakłady ubezpieczeń; we wszystkich sprawach, w których pozwany był zakład ubezpieczeń sądy przyznawały dodatkowe zadośćuczynienie obok kwoty wypłaconej już przez ubezpieczyciela; niekiedy zadośćuczynienie to osiągało wysokość wielokrotnie wyższą niż świadczenie wypłacone przez ubezpieczyciela; wśród analizowanych spraw stwierdzono również przypadki ewidentnie nieetycznego postępowania przedstawicieli ubezpieczyciela, jak uzależnienie wypłaty zaniżonego zadośćuczynienia od podpisania ugody zawierającej zrzeczenie się z dalszych roszczeń (tak w sprawie rozpoznanej przez Sąd Rejonowy Katowice-Zachód z dnia 30 listopada 2009 r., sygn. akt I C 966/08/3), czy też odwlekanie wypłaty lub wypłata jedynie symbolicznych zadośćuczynień osobom znajdującym się w stanach terminalnych (por. stan faktyczny sprawy wyrok Sądu Okręgowego w Wrocławiu z dnia 25 marca 2008 r., sygn. I C 908/07); wydaje się, że jedną z przyczyn, dla której wskazane praktyki były możliwe jest brak świadomości poszkodowanych co do zakresu przysługujących im uprawnień;
- wydaje się, że brak obiektywizacji przyznawanych roszczeń o zadośćuczynienie narusza przede wszystkim interesy poszkodowanych; jak już stwierdzono, w orzecznictwie nie występują z zasady drastyczne rozbieżności w zakresie zasądzonych kwot; pełnomocnicy pozwanych (zazwyczaj – zakładów ubezpieczeń) prowadzący zwykle dziesiątki

podobnych spraw także posiadają możliwość bardziej obiektywnej oceny zasadności dochodzonych roszczeń (tym jak się zdaje należy tłumaczyć częsty brak wnoszenia środków odwoławczych przez zakłady ubezpieczeń od wyroku pierwszej instancji), poszkodowani w przeważających przypadkach takiej możliwości nie posiadają;

- relacja w jakiej wysokość przyznawanych zadośćuczynień pozostaje do przeciętnej stopy życia w społeczeństwie stanowi wynik rozstrzygnięcia zapadającego na poziomie polityki prawa a nie jego stosowania; obecnie rozstrzygnięcie to zapada w sposób zdecentralizowany, niejawni dla zainteresowanych podmiotów i – w pewnym przynajmniej zakresie – arbitralny;
- przy ustalaniu wysokości należnego zadośćuczynienia, ze względu na jego kompensacyjny charakter, należy brać pod uwagę jedynie okoliczności dotyczące poszkodowanego, okoliczności dotyczące sprawcy nie posiadają bowiem z zasady wpływu na rozmiar krzywdy doświadczanej przez poszkodowanego; zły stan majątkowy poszkodowanego może być brany pod uwagę jedynie w zakresie określonym w art. 440 k.c.;
- punktem wyjścia do obiektywizacji wypłacanych zadośćuczynień powinno być odejście od pojmowania krzywdy jako pewnej całości oraz dostrzeżenie jej bardziej złożonego charakteru; na krzywdę składają się bowiem uszczerbki różnego rodzaju, a ich wystąpienie z powodzeniem może podlegać odrębnej ocenie sądu;
- poszczególne uszczerbki niemajątkowe składające się na krzywdę podlegają (aczkolwiek w różnym stopniu) obiektywizacji; ich wyróżnienie oraz ustalenie oddzielnego zadośćuczynienia związanego z wystąpieniem każdego z uszczerbków umożliwiłaby porównywalność wydawanych rozstrzygnięć;
- uszczerbek majątkowy wyrażający się w procentowym uszczerbku na zdrowiu, zdaje się podlegać obiektywizacji w największym stopniu – w odniesieniu do uszczerbków tego rodzaju można wręcz postulować wprowadzenie pewnych rozwiązań w drodze decyzji prawodawczej;

- wbrew powszechnemu pogładowi cierpienia fizyczne i psychiczne związane z uszczerbkiem na zdrowiu podlegają, w pewnym przynajmniej stopniu, obiektywizacji; w razie wątpliwości ich wystąpienie może zostać potwierdzone opinią biegłego traumatologa lub psychologa;
- w najmniejszym stopniu obiektywizacji podlegają uszczerbki wiążące się ze złymi rokowaniami oraz wpływem uszczerbku na zdrowie na życie poszkodowanego (utrata szans rozwoju, możliwości cieszenia się życiem, wykonywaniem wyuczonego zawodu etc.) uszczerbki te w największym stopniu muszą podlegać wieloaspektowej ocenie sądu; wydaje się jednakże, że już samo wyodrębnienie ich oraz powiązanie z konkretnym składnikiem kwoty przyznanego zadośćuczynienia pełniłoby znaczącą funkcję obiektywizującą.